

De Lichtbrenger voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

Terug naar de kern!

**Denken over
oneindigheid**

**Toeval of
wetmatigheid?**

**De Wijsheid der
Liefde**

**Ahimsa, de kunst
van geweldloosheid**

**Is er absolute
vrijheid van
meningsuiting?**

Licht op ...

Terug naar de kern is voor de moedigen!

34

'Terug naar de kern' wil zeggen: teruggaan naar de oorsprong, de meest authentieke gedachte — bijvoorbeeld van een filosofie of religie. Het is het tegenovergestelde van generaliseren. En vergeet moed ...

Herman C. Vermeulen

Denken over oneindigheid

36

Premisse: je kunt niet over werkelijke grenzenloosheid en oneindigheid denken in termen van beperktheid.

Erwin Bomas

Toeval of wetmatigheid?

41

De begrippen *toeval* en *waarschijnlijkheid* spelen een zeer grote rol in de moderne wetenschap. Waarop baseren de wetenschappers dat idee 'toeval'? En hoe kunnen we de door hen waargenomen feiten anders, *theosofisch* begrijpen?

Henk Bezemer

De Wijsheid der Liefde

Over de occulte betekenis van filosofie

46

Welke *functie* heeft de filosofie, in zijn wezenlijke betekenis?

Erwin Bomas

Een andere kijk op de Islam

50

Net als elke andere religie heeft de Islam zijn 'wijsheidsgeschriften', de optekeningen van de gezegden van de boodschapper, en de optekeningen van de handelingen van de boodschapper. Welke rol spelen deze drie soorten overleveringen nu, en welke rol zouden ze kunnen spelen?

Barend Voorham

Ahimsa, de kunst van geweldloosheid

55

Ahimsa, geweldloosheid, een effectief middel voor verbetering van de wereld.

Rob Goor

Is er absolute vrijheid van meningsuiting?

60

Na de aanslagen in Parijs en Kopenhagen laaide de discussie op of er een absolute vrijheid van meningsuiting moet zijn. Dit artikel probeert een fundamentele antwoord te vinden.

Redactie

Uw vragen

62

» Evolutie en reïncarnatie

Activiteiten Agenda

63

» Lezingen in mei 2015

» I.S.I.S.-Symposium 2015

Licht op ...

Terug naar de kern is voor de moedigen!

Dit is misschien een wat cryptische titel. Wat we ermee bedoelen, leggen we hieronder uit.

Als we vanuit de Theosofia spreken over 'het teruggaan naar de kern van iets', van bijvoorbeeld een filosofie of religie, dan bedoelen we een teruggaan naar de bron, de basis, de oorspronkelijke gedachte of boodschap, de meest authentieke tekst, kortom, waar de oorsprong ligt van wat gesteld wordt.

Waarom is het zo belangrijk om dit te doen?

Dit heeft alles te maken met onze pogingen om onze gedachten met elkaar uit te wisselen, via schrift, geluid of welke vorm van communicatietechniek dan ook. Over het vraagstuk van de *kwaliteit* van die communicatie wordt al heel lang gesproken, vanaf Plato met zijn analogie van de grot, tot op de dag van vandaag.

Zo schrijft Friedrich Nietzsche in zijn essay 'Over waarheid en leugen in buiten-morele zin' (1873): "Ieder begrip ontstaat door het gelijkstellen van het ongelijke." Met andere woorden, we zouden alleen met elkaar kunnen communiceren door te generaliseren, door het gelijkstellen van details die misschien op elkaar lijken maar in wezen van elkaar verschillen, ook al hebben ze maar de schijn van gelijkheid.

Dit doet zich inderdaad snel voor. Als we met iemand van een andere cultuur praten en we zeggen "ik ga in bad", dan vormen beide partijen zich een beeld van 'in bad gaan' zoals ze dat in hun eigen cultuur gewend zijn. Wij noemen dit ook wel 'vanuit je eigen beeld, je eigen standpunt interpreteren'.

In het denken van de deelnemende gesprekspartners spelen juist die details vaak een belangrijke rol. In de praktijk van het dagelijks leven gebeurt het dan ook herhaaldelijk dat we vele woorden nodig hebben om onderling overeenstemming te bereiken, of om tot voldoende wederzijds begrip te komen. Ik ga er dan wel van uit dat we inderdaad de bereidheid hebben om tot wederzijds begrip te komen. Om nog niet te spreken over de moeite die we moeten doen, als we het over een onderwerp *niet* eens zijn. Als we ons het communiceren op dezelfde manier voorstellen zoals een zender en een ontvanger werken, kunt u begrijpen dat hoe beter de zender en ontvanger op elkaar zijn afgestemd, hoe beter en makkelijker het bericht ontvangen wordt.

Als we de voorgaande gedachten op een langere periode toepassen – en in het geval van godsdiensten en filosofieën spreken we al gauw over periodes van vijftienhonderd tot drieduizend jaar – dan is 'terug naar de kern' veel meer dan alleen de persoonlijke aspecten eruit halen of onderscheiden, dan moeten we een hele geschiedenis van vertaling na vertaling en interpretatie na interpretatie te boven zien te komen. Terug naar de kern is dan terug naar de meest oorspronkelijke gedachte, de meest oorspronkelijke geschriften, het meest abstracte en oorspronkelijke beeld, door het weglaten van alles wat er door latere ontwikkelingen is veranderd, van alles wat er in de loop van de tijd is bijgevoegd. Dus terug naar de basis. Deze basis moet zo inzichtelijk mogelijk, zo veel mogelijk met een *open mind* bekeken worden.

Hoe meer objectieve studies over deze geschiedenis beschikbaar zijn, des te beter. Dit is hetzelfde als dat meerdere getuigenverklaringen het beeld van een gebeurtenis vollediger en onpersoonlijker maken.

Het probleem om de kern terug te vinden lijkt niet simpel, maar als we met een voldoende *open mind* de verschillende religies en godsdiensten bekijken, dan zien we dat er een overlap is, en dat ze complementair zijn. In een vorig nummer van *Lucifer* hebben we gesproken over de zeven Juwelen van Wijsheid als kernelement in alle religies, en hebben toen een lijst voorbeelden gegeven die aantonen dat ze geheel of gedeeltelijk in

vele religies of godsdiensten terug te vinden zijn.⁽¹⁾ Als we de kennis van de Theosofia erbij betrekken, leren we dat de boodschappers die ten grondslag liggen aan die verschillende tradities, allen boodschappers zijn van de Loge van Wijsheid en Mededogen, en dus uit dezelfde bron komen en dezelfde leringen brengen. Dit maakt het heel wat makkelijker om de kern weer te begrijpen en tot de oorspronkelijke betekenis te komen.

Verrassend was dan ook dat Ayaan Hirsi Ali (de bekende Nederlandse schrijfster met een sterke anti-Islaminstelling) in haar nieuwe boek *Ketters* pleit voor een hervorming van de Islam, terwijl ze dat vroeger niet voor mogelijk hield: “Vroeger was ik van mening dat de Islam niet vatbaar was voor hervorming. Toen kwam de Arabische Lente. En ik dacht alleen maar: ik had het mis. Gewone moslims zijn wél bereid tot verandering.”⁽²⁾ Het is hoopgevend dat er een ander inzicht bij haar is ontstaan, maar wat verstaan we onder ‘hervorming’? Bedoelen we daarmee een moderne uitvoering van de Islam? Zitten we te wachten op een nieuwe Islam?

En hier kom ik terug op de titel van dit stuk: alleen de moedigen starten een zoektocht. Wat er moet gebeuren is teruggaan naar de kern van de traditie, niet een modernisering die mogelijk nog verder van de oorsprong af is. Wat waren de oorspronkelijke gedachten, zijn deze gedachten ook door andere boodschappers gebracht? En als ik me breder oriënteer, meer bronnen bestudeer, kan ik dan meer helderheid krijgen over wat die oorspronkelijke gedachten zijn?

Onderschat deze zoektocht niet: als we niet uitgaan van de gedachte dat alle boodschappers uit dezelfde bron komen, kunnen we ons heel gemakkelijk door de vele verschillen in cultuur laten verleiden tot de gedachte dat de diverse religies wezenlijk verschillend zijn. Zoals we in het Westen er meer dan honderd jaar over hebben gedaan om te begrijpen wat de Buddhisten met Nirvâna bedoelden: dat dat geen ‘uitblussing’ in de meest absolute betekenis van het woord inhield, maar een uitblussing van de lagere persoonlijke natuur, waardoor de hogere natuur ongehinderd kan werken.

Dus voor de duidelijkheid: laten we vooral niet generaliseren als we studie maken van de verschillende tradities, laten we proberen de kern daarin te vinden. Dit laatste lijkt misschien op generaliseren, maar is het tegenovergestelde. Laat mij een voorbeeld geven. Als we alle driehoekige vormen bestuderen, van welk materiaal ze ook gemaakt zijn, en we richten ons op de details of laten ons verblinden door het gebruikte materiaal, dan kunnen we concluderen dat we met heel verschillende dingen te maken hebben. Maar als we ons verdiepen in de wiskundige eigenschappen van de driehoek, dan zien we dat aan alle driehoeken hetzelfde principe ten grondslag ligt. We zien dat ze in hun kern gelijk zijn, wat ons bijvoorbeeld de mogelijkheid geeft om aan deze driehoeken te rekenen.

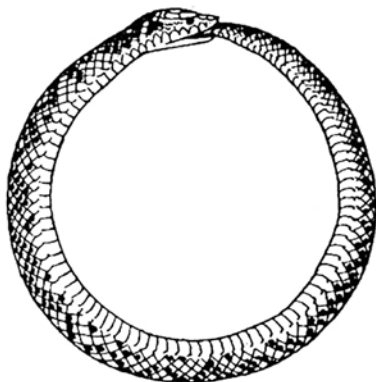
Ga dus naar de kern van de verschillende tradities, die elk hun eigen voorschriften, geboden en rituelen hebben, die alle slechts hulpmiddelen zijn om het Leven in harmonie met het AL te begrijpen. De voorschriften zijn vaak absoluut gesteld, in de stijl van ‘gij zult niet’, en worden soms met dwang opgelegd. Toch zijn het hoogstens richtlijnen, hulpmiddelen om in harmonie en respect met het AL te leven. Mensen dwingen om in harmonie te leven is een contradictie: dwang en harmonie zijn niet te combineren. Begrijpen we de kern, en zien we onze relatie met het AL, dan komt daar vanzelfsprekend ons gedrag uit voort. Met respect voor elkaar kunnen hier heel diepe gedachtewisselingen uit voortkomen, zonder in generaliseren te vervallen.

Terug naar de kern is voor de moedigen, omdat het doorzien van degeneraties, van ingeslopen cultuuraspecten, niet zonder persoonlijke effecten zal verlopen. Niet iedereen uit de familie en eigen cultuur zal het zonder meer eens zijn met onze nieuwe visie. De reacties die we ontvangen, en de druk die op ons wordt uitgeoefend, kunnen ver gaan en sterk zijn. Daarom is het voor de moedigen.

Herman C. Vermeulen

Referenties

1. B. Voorham, ‘De zeven Juwelen van Wijsheid in de wereldreligies’. Artikel in *Lucifer*, jaargang 35, juni 2013, blz. 68-80.
2. Onder andere: www.vbku.nl/nieuw-boek-ayaan-hirsi-ali-ketters-pleidooi-hervorming-islam.

Denken over oneindigheid

Premisse: je kunt niet over werkelijke grenzenloosheid en oneindigheid denken in termen van beperktheid.

“Zij die zich verdiept hebben in oneindigheid zijn of gek geworden of op de brandstapel beland.” Zo begon Nederlands bekendste bètawetenschapper en Princeton-directeur Robbert Dijkgraaf zijn DWDD-tv-college op 28 november 2014 over het Oneindige. Tegelijkertijd is het oneindige misschien wel het meest inspirerende en verruimende begrip waarop we ons denken kunnen richten. In het college kwam dit naar onze mening niet helemaal tot uitdrukking. Met dit artikel pogen we het perspectief op oneindigheid verder te verbreden. Dijkgraaf weet in zijn colleges moeilijke begrippen heel aanschouwelijk te maken en met veel enthousiasme toe te lichten. Ook het college over oneindigheid was weer goed te volgen voor de geïnteresseerde leek.

Nu is een begrip als oneindigheid per definitie niet volledig te vangen in beperkte termen. En voor een live-uitzending van 45 minuten zal je keuzes moeten maken ten aanzien van de aspecten die je behandelt en welke je achterwege laat. In het college is vooral de intellectuele kant van dit begrip

belicht. En dan blijkt dat als je het begrip oneindigheid beperkt tot een puur wetenschappelijke benadering, je ook tegen beperkingen aanloopt. Robbert Dijkgraaf legde het oneindige in eerste instantie wiskundig uit. Hij toonde hoe we langzaam maar zeker de tel kwijtraken als we van nog enigszins voorstelbare duizendtallen via miljoenen en miljarden komen tot getallen waarbij alleen al het aantal nullen ons op een gegeven moment doet duizelen.

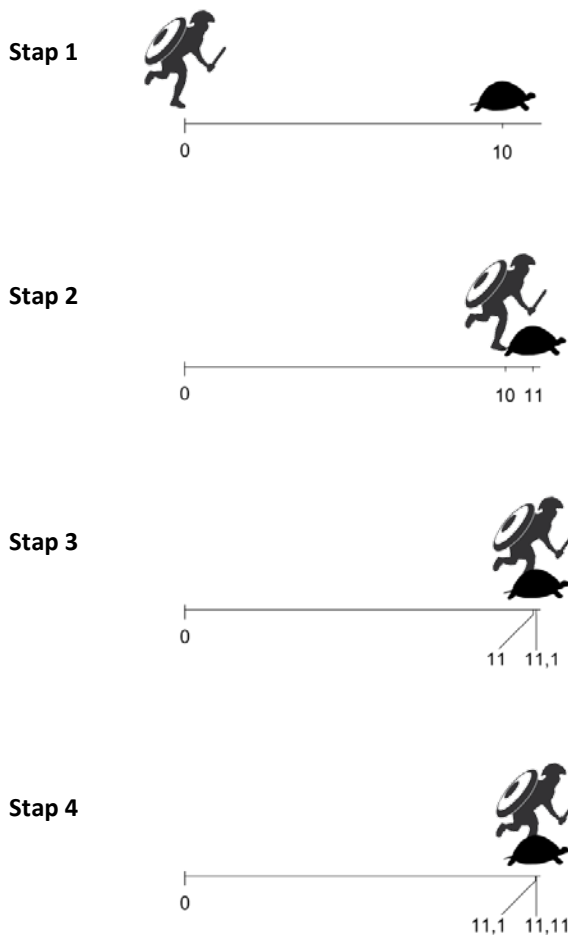
Daarnaast gaf Dijkgraaf het voorbeeld dat je zelfs in het klein tussen 0 en 1 oneindigheid terug kunt vinden. Je kunt het eerste stapje van 0 tot 1 bijvoorbeeld steeds verder verkleinen, van een duizendste tot een miljoenste tot een miljardste en zo verder. Zijn conclusie: als er tussen 0 en 1 oneindigheid zit, dan ook tussen 1 en 2, enzovoorts. Dus er zijn meerdere oneindigheden. Hoewel dit wiskundig misschien volstaat, kun je je afvragen of je hiermee een werkelijk begrip van oneindigheid hebt. Dat leidt in de praktijk tot vreemde tegenstrijdigheden.

Kerngedachten:

» Het begrip oneindigheid is niet te vangen in eindige termen en gaat elke vergelijking te boven.

» Je kunt wel vanuit oneindigheid vertrekken als uitgangspunt en daarmee het illusoire van eindige begrippen leren doorzien.

» Met een religieus-filosofisch-wetenschappelijk perspectief nadenken over oneindigheid verruimt ons bewustzijn.

Achilles en de Schildpad

Zo heeft de Griekse filosoof Zeno van Elea (leefde van ca. 490-430 v. Chr.) dit eerder duidelijk gemaakt met de paradox van Achilles en de Schildpad. Hierin daagt een schildpad de Griekse held Achilles uit voor een hardlooptwedstrijd. De schildpad beweert te winnen als Achilles bereid is hem een voorsprong van een aantal meters te geven. Achilles neemt de uitdaging aan, maar nieuwsgierig vraagt hij de schildpad hoe hij denkt te winnen. De schildpad antwoordt dat hij telkens als Achilles bezig is om hem in te halen, hij zijn voorsprong weer een klein beetje kan uitbouwen. Dus stel dat Achilles in de eerste seconden tien meter aflegt, dan heeft de schildpad toch weer een nieuwe voorsprong van één meter opgebouwd, ook al gaat hij tien keer langzamer. En steeds als Achilles weer een meter aflegt, zal de schildpad toch weer een nieuwe voorsprong kunnen nemen van een tiende van de afstand van Achilles, een nieuwe achterstand die Achilles dus zal moeten inhalen.

Dus elke periode waarin Achilles bezig is zijn achterstand in te halen kan de schildpad deze gebruiken om een nieuwe afstand aan de achterstand toe te voegen. Dus volgens

de schildpad kan Achilles hem nooit inhalen. Achilles laat zich overtuigen door de redenering van de schildpad en geeft zich gewonnen.

Je gezonde verstand zegt je dat deze redenering niet klopt en Achilles in de praktijk de schildpad gewoon zou inhalen. Toch hebben filosofen zich eeuwenlang over deze paradox gebogen en sommigen doen dat zelfs nog steeds. Wiskundig heeft men het opgelost met de uitspraak dat de optelsom van een oneindig aantal termen toch een eindig resultaat kan opleveren.⁽¹⁾ Maar daarmee komen we weer terug tot het begrip oneindigheid. Is dit begrip wel te vangen in eindige termen?

Grenzenloosheid

Zeno schreef deze paradoxen volgens Plato juist om de tegenstanders van zijn leermeester Parmenides belachelijk te maken.⁽²⁾ Parmenides ging uit van de idee van het Ene. Deze idee van één Werkelijkheid komt ook bij Plato voor: de grondgedachte van het Ware, Schone en Goede, één bron waaruit alles voortkomt. Een idee dat bovendien in alle heilige boeken terug te vinden is, en onder andere omschreven wordt als onnoembaar (in de *Tao Teh King*), leeg (in buddhistische sūtra's), ondenkbaar en onuitsprekelijk (in de hinduïstische *Mandukya Upanishad*). In *De Geheime Leer* van Helena Petrovna Blavatsky wordt het omschreven als:

Een Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzeloos en Onveranderlijk BEGINSEL, waarover elke speculatie onmogelijk is, omdat het het menselijke begripsvermogen te boven gaat en door menselijke uitdrukkingen of vergelijkingen alleen kan worden verkleind. (...) Eén absolute Werkelijkheid die voorafgaat aan alle gemanifesteerd, beperkt zijn.⁽³⁾

Dit beginsel wordt ook wel samengevat met het begrip grenzenloosheid of oneindigheid.

Hoewel de waarschuwing dat speculatie over het Grenzenloos Beginsel zelf onmogelijk is en menselijke vergelijkingen het begrip alleen verkleinen, betekent dit niet dat je niet kunt nadenken over wat oneindigheid betekent. Grenzenloosheid zelf is niet voorstelbaar, maar je kunt het wel als uitgangspunt hanteren en zien tot welke conclusies je komt. Afgaand op de oorsprong ervan in alle grote wereldreligies is het misschien wel het belangrijkste uitgangspunt om het denken aan te toetsen. En dit wordt al snel duidelijk als je ziet dat het uitgangspunt van grenzenloosheid toegepast op de grote levensvragen leidt

tot belangrijke logische en vooral ethische antwoorden. Neem bijvoorbeeld de vraag naar de oorsprong en bestemming van de mens. Uitgaande van dit uitgangspunt kun je bijvoorbeeld uitsluiten dat er een scheppende macht buiten ons bestaat die ons leven bepaalt. Een grenzenloos heelal zou niet grenzenloos zijn als er nog een schepper buiten zou bestaan. Er zijn geen twee oneindigheden mogelijk in een grenzenloos geheel.⁽⁴⁾

Grenzenloosheid houdt tevens in dat alles in zichzelf oneindig is, het oneindige zelf is. Zoals Krishna het zegt: *Nimmer was Ik niet, noch gij, noch deze vorsten der aarde, noch zal een onzer hierna ooit ophouden te zijn.*⁽⁵⁾ Dit betekent dat elk wezen grenzenloos potentieel heeft om zich te manifesteren. Met andere woorden: we kunnen altijd leren, altijd groeien, altijd ons verder ontwikkelen. Dit zijn beknopt slechts een paar voorbeelden van implicaties van grenzenloosheid als uitgangspunt. Dit artikel is niet de plek om dit volledig uit te werken, degene die meer verdieping wil, verwijzen we graag naar de Proloog van *De Geheime Leer*. En uiteindelijk staat de hele Theosofia op drie grondstellingen, waarvan dit de eerste is (en, samengevat, cycliciteit en de gelijkwaardigheid van al het leven de andere twee). We hopen dat deze korte schets de verregaande conclusies voor de eigen levensvisie illustreert, iets wat we verder aan het zelfstandig onderzoek van de lezer overlaten.

Deze schets laat ook zien dat er een beroep wordt gedaan op het filosofische en religieuze denken als je de betekenis van het grenzenloze probeert te begrijpen. Echter, zonder dat dit afdoet aan een intellectueel logische onderbouwing voor de morele conclusies die je eruit af kan leiden. Dit gecombineerde religieus-filosofisch-wetenschappelijk perspectief is nodig om de verruimende werking van denken over het grenzenloze te ervaren.

Twee manieren om naar de werkelijkheid te kijken

Stel je kijkt op een heldere nacht naar de sterrenhemel. Je kunt jezelf nietig voelen, bedenken dat je maar een zeer klein en beperkt hoopje vlees bent dat zich een korte tijd bewust is ergens op een planeet te zijn in de toevallig juiste nabijheid van een ster die ergens door de onmetelijke ruimte zweeft.

Je kunt je ook realiseren dat je op dat moment in staat bent je blik te richten op de peilloze diepte en je gedachten ook tot daar kunnen reiken. Je gedachten die dit geheel toch, hoe subtiel ook, kunnen omvatten, zich ermee kunnen vereenzelvigen, totdat je langzaam maar zeker jezelf op

voelt gaan in dit grenzenloze geheel, jezelf op voelt lossen in deze ruimte, die je ervaart als jezelf, de ruimte die je 'bent'. Je bent dan vertrokken uit de wereld van uiterlijke verschijnselen zoals die zich aan je zintuigen voordoen via de wereld van de innerlijke gewaarwording naar het besef waarin de uiterlijke waarneming met de innerlijke gedachtewereld samenvloeit.

Dit laatste perspectief nadert wat we eigenlijk zijn. Het ontstijgt de illusie van onszelf als afzonderlijk, afgescheiden van het geheel. Het is dat deel in ons dat zich vereenzelvigd met het onvergankelijke, het eeuwige, datgene dat zich één weet met het geheel. Dit trekt ons uit de beperkingen van onze persoonlijkheid, de rol die we doorgaans aannemen in het dagelijks leven.

We noemen het perspectief waarin we ons vereenzelvigen met dat wat we uiterlijk waarnemen, voelen en begeren met ons 'eigen ik' ook wel het persoonlijk perspectief. En het perspectief dat we bovenpersoonlijk noemen is dat waarin we ons vereenzelvigen met het geheel (religie), de innerlijke en uiterlijke gewaarwording samengaan in eenheidsbesef, waarmee we de verbondenheid en samenhang van alles zien en dit ook nog objectief logisch kunnen verklaren (filosofie).

Nu kunnen we ons intellect gebruiken om verklaringen te vinden vanuit het persoonlijk perspectief of vanuit bovenpersoonlijk perspectief. De vraag is met welk perspectief we het meest in staat zijn de wereld te verklaren en levensvragen te beantwoorden.

Het persoonlijk perspectief komt in het algemeen het meest tot uitdrukking in het leven van alledag. We zijn geneigd veel van wat ons overkomt op onszelf te betrekken, zijn vaak bezig met onze persoonlijke behoeften. Uiteraard hebben we bepaalde basisbehoeften te vervullen voor ons levensonderhoud, maar je ziet in het algemeen veel energie hiernaartoe gaan. Het streven naar luxe, comfort, bezit, maatschappelijke positie, status en competitie is persoonlijk gericht.

We zetten ons intellect vaak in voor deze persoonlijke gerichtheden. We meten hoe goed we het doen ten opzichte van anderen en maken ranglijsten. We drukken zo veel mogelijk zaken in geld uit, om te kijken waar we winst kunnen halen. Het intellect brengt slechts ordening aan, maar het ordenende principe is veelal persoonlijk gekleurd. Een bovenpersoonlijk perspectief brengt onderscheidingsvermogen met zich mee, waarmee men de juiste keuze weet te maken tussen tijdelijke, beperkte en meer blijvende zaken. De ontwikkeling van edele karaktereigenschappen als rechtvaardigheid, zelfbeheersing, begripsvermogen,

mededogen staat dan meer centraal. We richten ons op het onvergankelijke geestelijke deel in onszelf. We doorzien dan ook de neiging van onze persoonlijkheid om het intellect voor zijn karretje te spannen. Het gelijk willen hebben, het zwart-witdenken in goed en fout om jezelf beter te voelen ten opzichte van anderen, competitie, het in hokjes stoppen en discrimineren, alles willen meten en kwalificeren om controle over anderen uit te oefenen, et cetera, komen voort uit het persoonlijke denken.

Meten

Het is misschien veelzeggend dat in het Sanskrit *Mâyâ* zowel betekent 'dat wat gemeten wordt' als 'illusie'. Nu bedoelen we met illusie hier niet dat iets niet bestaat, maar dat het verschijnsel tijdelijk is en er dus geen blijvende realiteit aan toe te kennen is. Een *fata morgana* is realiteit voor degene die deze waarneemt, zolang diegene er realiteit aan toekent. Nu is er met meten niets mis, zolang de maat niet als absoluut gezien wordt, er geen blijvende realiteit aan toegekend wordt. En in onze poging vanuit de persoonlijkheid de wereld te begrijpen vergeten we nog wel eens dat een maat niet meer is dan een afspraak. Neem de meter. Tot 1960 werd deze gedefinieerd als een afgemeten lengte op een platina staaf op sterk water in Parijs.⁽⁶⁾ Nu is het een afstand die het licht aflegt in een 299.792.458e deel van een seconde. De seconde zelf is tevens een afspraak, die ooit afgeleid was van een etmaal (en dus de draaisnelheid van de aarde om zijn as) en nu gebaseerd is op de snelheid van straling van een cesiumatoom. Dat de lichtsnelheid constant is, is een aanname die nog altijd ter discussie staat. We vergeten nog wel eens dat onze maten gebaseerd zijn op dit soort afspraken en aannames.

Theosofisch gezien gaat geest vooraf aan stof en is materie een uitdrukking van bewustzijn. En bewustzijn is nooit statisch, maar altijd groeiende. We leven niet in een mechanisch maar in een levend universum. En daarin is alles continu in beweging. Er zijn geen constanten.

En ga je uit van grenzenloosheid dan zijn afmeting, tijd en snelheid alle relatief.

Zo is er in de ruimte geen middelpunt aan te wijzen. Of hooguit is het overall. Een grens is dan ook nooit te trekken. Ga je uit van continuïteit dan is er nergens een einde of een grens. De oneindigheid tussen 0 en 1 is geen andere oneindigheid dan die tussen 1 en 2. In continuïteit kun je niet zeggen we gaan nu van 1 naar 2, of van 0,001 naar 0,002 of hoe je het ook getalsmatig zou willen uitdrukken. Net zomin als je de punten op een lijn kunt scheiden, zijn

er nergens grenzen. Het eindige kan nooit volstaan om het oneindige uit te drukken.

Zelfs in de fysieke wereld zien we grenzen vervagen als we inzoomen op het microniveau op zoek naar de elementaire deeltjes. Hoe meer we inzoomen, hoe meer alles vervaagt en we uitkomen op, voor ons, lege ruimte. Het zijn juist de grenzen die wij arbitrair trekken waardoor de verwarring ontstaat.

Vanuit de eeuwigheid gezien is ook tijd slechts de subjectieve waarneming van duur. Voor ons zijn seconden zo voorbij, voor een celwezen is het een eeuwigheid. En zelfs in onze eigen perceptie is tijd relatief. De seconden tikken een stuk trager vlak voordat je op het toneel gaat dan tijdens het spelen. Tenzij je natuurlijk je tekst kwijtraakt. Tijd is slechts de relatieve opeenvolging van ervaringstoestanden van de eeuwige duur. We ervaren de dag als voorbij als we met onze plaats op aarde van de zon afdraaien, maar de aarde draait constant door, en als we net zo snel als de draaiing van de aarde ons in tegengestelde beweging op aarde zouden bewegen, zouden we een dag van een heel leven lang kunnen beleven waarbij de zon altijd schijnt. Het meten als middel kan juist ertoe bijdragen de relativiteit van dit alles aan te tonen. We kijken vanuit onze persoonlijk perspectief naar de sterrenhemel en alles lijkt zo een vaste plaats te hebben. Maar dankzij metingen weten we nu dat alles met duizelingwekkende snelheden zich beweegt. Onze zon beweegt zich volgens recente waarnemingen en berekeningen met vele kilometers per seconde rond het centrum van onze Melkweg. We kunnen nu op basis van de meest recente metingen een totaalbeeld van het heelal opbouwen, mits we maar realiseren dat dit niet het definitieve is. Uitgaande van grenzenloosheid zullen we nog vele nieuwe ontdekkingen doen en zal ons beeld nog even vaak wijzigen.

Afmetingen, tijd en snelheid spelen in de grenzenloosheid geen rol. En juist dit maakt het soms lastig om te denken over het oneindige. We moeten juist alle beperkingen loslaten.

Uit de presentatie van Dijkgraaf blijkt dat de huidige wetenschap steeds meer nadert tot dit idee van grenzenloosheid. Men beseft steeds meer dat de manier waarop we nu een beeld van het heelal opbouwen zijn beperkingen heeft. We gebruiken nu alleen onze zintuiglijke waarneming en lopen tegen de grenzen op van de instrumenten waarmee we deze waarnemingen doen. Omdat we niet verder kunnen kijken dan onze (radio-)telescopen reiken wil niet zeggen dat daar voorbij ook niets meer te vinden is. Men ontdekt de logica van het veronderstellen dat er

altijd meer is. Dat er wellicht talloze parallelle universums bestaan, naast het onze dat we met onze zintuigen waarnemen.

Men gaat misschien nog niet zover als de Theosofia die de grenzenloosheid in het hier en nu plaatst. Die zelfs uitgaat van een oneindig aantal 'parallelle universums' die het hier en nu doordringen. Met universums met wezens die misschien nog veel verhevener zijn dan wij en die zich bij wijze van spreken op onze vingertoppen bevinden.

Alles is één

Ooit las ik in een roman een gedachte-experiment waarin de hoofdpersoon op het strand ligt en naar de sterren kijkt met een meisje waar hij verliefd op is. De liefde is op dat moment niet mogelijk. Hij kijkt naar de sterrenhemel en denkt na over de theorie van parallelle universums en vindt troost in de volgende gedachte: als er oneindig veel parallelle universums zijn, dan, zo redeneert hij, moet er ook een zijn waarin hij op het strand ligt, met hetzelfde meisje, maar waarop in dat universum de liefde wel mogelijk is.

Een illustratief gedachte-experiment, dat aantoont hoe het beperkt denken over oneindigheid ons steeds weer op een dwaalspoor brengt. Er zit namelijk een denkfout in. Een tweede parallel universum waarin dezelfde jongen en hetzelfde meisje in deze situatie terecht komen, veronderstelt dezelfde geschiedenis van deze personen leidend tot die situatie. Maar als er grenzenloosheid is, dan betekent het dat deze wezens ook grenzenloos zijn en dus in de eeuwigheid die achter hen ligt – als we dit tenminste zo kunnen zeggen – zich tot unieke wezens gemaakt hebben. Elk wezen is uniek, er zijn geen twee wezens in de grenzenloosheid exact gelijk.

Bovendien is elk wezen in de grenzenloosheid onlosmakelijk verbonden met het geheel. Twee dezelfde wezens veronderstelt dus twee grenzenloosheden, waarvan we eerder al concludeerden dat dat niet mogelijk is. Herhaling vindt plaats ook in tijd, maar nooit exact gelijk, omdat het universum niet mechanisch is maar gevormd wordt door unieke levende wezens die elk moment groeien.

Aan het eind van zijn college gaf Dijkgraaf een soortgelijk voorbeeld. Oneindigheid impliceerde volgens zijn redenering ook dat er talloze parallelle universums bestaan waarin talloze Robbert Dijkgraven op hetzelfde moment hetzelfde college geven. Om niet in de denkfout te vervallen van de jongen onder de sterrenhemel kun je beter zeggen talloze 'Dijkgraafachtigen' die soortgelijke colleges houden, maar die nooit identiek kunnen zijn aan de 'aard-

se' Dijkgraaf, want die is uniek. Want oneindigheid sluit inderdaad niet uit dat er oneindig veel Dijkgraafachtigen, of meer algemeen, oneindig veel mensachtige wezens zijn, echter allemaal net weer met een iets andere karakteristiek. Als je vanuit een persoonlijk, beperkt perspectief nadenkt over grenzenloosheid zul je vastlopen, ook al benader je het op een logisch-intellectuele manier. Maar vertrek je vanuit een bovenpersoonlijk wetenschappelijk-filosofisch-religieus perspectief, dan kun je vanuit het uitgangspunt van grenzenloosheid essentiële logische en ethische conclusies trekken. Conclusies, zoals het besef van eenheid, mededogen voor al wat leeft, het perspectief van oneindige groei voor elk wezen en de onjuistheid van dogmatiek. Denken over oneindigheid is een van de meest verruimende bezigheden. Daarmee naderen we steeds meer wie we in de kern zijn.

Zoals Katherine Tingley, de derde Leider van Het Theosofisch Genootschap ooit zei:

De gedachten te richten op het ondenkbare is een wondere, spiritualiserende kracht; men kan dit niet doen zonder geneigd te zijn hetzij meer te denken of meer te gevoelen, zonder het innerlijk bewustzijn van de mens te ontsluiten. En wanneer dit innerlijk bewustzijn gewekt is, is de ziel genaderd tot de oneindige wetten, genaderd tot DAT, of dat Grote Centrum, dat geen woorden kunnen beschrijven.⁽⁸⁾

Referenties

1. Zie alle wiskundige verklaringen hier http://nl.wikipedia.org/wiki/Zeno%27s_paradoxen.
 2. Plato, *Parmenides*, 128cd.
 3. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*. 2 delen, Theosophical University Press, Pasadena 1988, deel 1, blz. 43 (blz. 14, orig. Engelse editie).
 4. Zie ref. 3, blz. 37, (blz. 7, orig. Engelse editie).
 5. *De Bhagavad-Gitâ. Het Boek van Yoga*. Tweede hoofdstuk, vers 12. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1979, blz. 43.
 6. <http://nl.wikipedia.org/wiki/Meter>.
 7. G. de Purucker, *Grondslagen der Esoterische Wijsbegeerte*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1994, blz. 17.
-

Toeval of wetmatigheid?

Kerngedachten:

- » 'Toeval' is een woord dat onze onwetendheid over de oorzaken verbergt.
- » Het gedrag van een individueel wezen is fundamenteel onvoorspelbaar, want is een uiting van zijn *vrije wil*. Die vrije wil is nooit absoluut, want is altijd beperkt door de keuzen die hij in het verleden heeft gemaakt.
- » Je kunt het gemiddelde gewoontepatroon van een groep wezens beschrijven in statistieken. De oorzaak is een gemeenschappelijke karakteristiek. Daardoor zijn deze wezens tot elkaar aangetrokken.

De begrippen *toeval* en *waarschijnlijkheid* spelen een zeer grote rol in de moderne wetenschap, onder andere in de natuurkundige kwantumtheorie, de biologische mutatietheorie en de speltheorie (die toegepast wordt in de economie en psychologie). Waarop baseren de wetenschappers dat idee 'toeval'? En hoe kunnen we de door hen waargenomen feiten anders, *theosofisch* begrijpen?

Wat betekent toeval?

Van oorsprong betekent toeval 'wat je toevalt', de gebeurtenissen die als het ware 'vanuit een bron die niet met name genoemd wordt, op ons pad vallen'.

In de wetenschap heeft het woord een preciezere betekenis. Zoals het in de Nederlandse Wikipedia omschreven wordt:

Het *toeval* kan worden gezien als het vóórkomen van gebeurtenissen waarvoor geen *doeloorzaak* te vinden is, of die ontstaan door een stochastisch [willekeurig; HB] proces. Toeval is een vorm van het ruimere begrip 'onbepaalde oorzaak', waaronder wordt verstaan iedere gebeurtenis die onbedoeld, ongericht of ongestructureerd het plaatsvinden van een andere gebeurtenis bepaalt.

Kortom: terwijl in het gewone spraakgebruik geen uitspraak gedaan wordt

over de oorzaak van 'wat je toevalt', stelt de wetenschappelijke definitie dat die oorzaak er helemaal niet is, of als die er wel is, dat die dan lukrake, onvoorspelbare gevolgen produceert. *Theosofisch gezien* zouden we het woord 'toeval' nooit gebruiken, omdat het volgens ons een versluiserend woord is. Steeds wanneer wetenschappers over toeval spreken, is er volgens de Theosofia sprake van een situatie waarbij de oorzaak van een gebeurtenis nog niet ontdekt is. En met 'oorzaak' bedoelen we geen 'blinde mechanische oorzaak' maar de invloed en werking van wezens, dus van bewustzijn. Bewustzijn dat inherent *vrije wil* in zich draagt. Dit werken we hieronder uit.

Het Grenzenloze

Om de visie van de Theosofia op 'toeval' en 'waarschijnlijkheid' te onderzoeken, is het beste begin, te starten vanuit de basisgedachte van de Theo-

sofia. En dat is het feit dat al het bestaande, zonder uitzondering, voortkomt uit Eén Grenzenloos Beginsel, uit een niet te vatten eenheid. Het is niet te vatten, omdat het de Bron en diepste Kern is van al wat bestaat: en het aantal wezens en werelden is eindeloos.

We kunnen het theosofische beeld nog wat verder uitwerken: achter alle uiterlijke dingen werkt bewustzijn, leven. Elk ‘voorwerp’, elke manifestatie is ontstaan omdat één of meer wezens zich in een lichamelijke vorm uitdrukken. Heel het Universum leeft. Het is te zien als een groots web van levende wezens, die zich keer op keer belichamen. Een belangrijke consequentie van het Beginsel van Grenzenloosheid is de volgende: alle wezens zijn als uitingen van het Grenzenloze in hun diepste kern dat Grenzenloze Beginsel zelf. Natuurlijk drukken ze die essentie *beperkt* uit. Wat ze uitdrukken is afhankelijk van het stadium van innerlijke groei dat ze op dit moment bereikt hebben. Het simpele feit dat een wezen zich belichaamt, zich in een vorm hult, houdt altijd een bepaalde beperking in — hoe spiritueel en etherisch dat wezen en dat lichaam ook mogen zijn. Maar omdat elk wezen grenzenloze mogelijkheden in zich draagt, is er altijd de drang, en ook het reële vooruitzicht, om zijn huidige beperkingen te overwinnen en nog grootsere velden van bewustzijn en leven te betreden. Een groots beeld, waarover we jaren kunnen nadenken.

Keuzevrijheid: ja, maar nooit onbeperkt

We hebben gesteld dat elk bewustzijn leeft en zich in een beperkte vorm of een beperkt lichaam (of welke uitdrukingsvorm dan ook) manifesteert. Het is op zijn beurt weer onderdeel van een hoger bewustzijn dat ook zijn beperkingen heeft. Deze beperkingen houden in dat er geen absoluut willekeurig gedrag, geen absolute vrijheid van handelen mogelijk is. Elk wezen heeft altijd een grens waarbinnen het zijn vermogens kan uitdrukken.

Binnen deze limiet hebben *overeenkomstige* bewustzijnstypen een min of meer overeenkomstig gedrag, maar als gevolg van de individuele vrije wil zijn er ook altijd afwijkingen. Denk aan een groep mensen die een sportclub of school of andere organisatie vormt: zij hebben een aantal gezamenlijke gewoonten, een algemeen geaccepteerde manier om met elkaar samen te werken en met elkaar iets tot stand te brengen. Maar tegelijk zien we dat elk lid of elke medewerker toch een eigen kleur of invulling aan die gewoonten of regels geeft.

Deze mogelijkheid om zelf je keuzes te maken, deze *vrije wil* is een van de kerngedachten van de Theosofia. Ons

bewustzijn is namelijk in zijn diepste essentie niet beperkt. We vloeien immers uit het Grenzenloze voort. Maar van die vrije wil, die onbeperkte visie, die onbeperkte vermogens, zijn we slechts in staat een beperkte portie tot uitdrukking te brengen.

Zelfs atomaire en sub-atomaire wezens hebben dus een zekere portie vrije wil — en dat verklaart een aantal wonderlijke feiten in de natuur: bij het kaatsen van een lichtbundel op een spiegel, blijkt dat niet alle lichtstralen zich gedragen ‘keurig zoals het gemiddelde doet’. Het aantal afwijkende stralen is relatief gering, maar ze zijn er. De sub-atomaire deeltjes vertonen dus een soort ‘onvoorspelbaarheid’, en die onvoorspelbaarheid kan nooit helemaal worden weggenomen door de omstandigheden te veranderen. Klopt, voegt de Theosofia eraan toe, want die onvoorspelbaarheid is een uiting van de ingeboren vrije wil van deze wezens.

Deze en een serie andere observaties wilden de natuurkundigen natuurlijk graag verklaren, en die pogingen hebben geleid tot de moderne kwantumtheorie. In deze theorie spelen waarschijnlijkheden een hoofdrol.

Statistische beschrijvingen van de gewoonten van een groep

Nu kan het gedrag van een groep overeenkomstige wezens statistisch beschreven worden. We noemen een paar concrete voorbeelden. Elk gezin heeft een min of meer vast patroon hoe ze hun geld uitgeven, wat je kunt uitdrukken in ‘zoveel procent wordt voor dit doel gebruikt, en zoveel procent voor dat doel’. Met meer of minder variaties, afhankelijk van allerlei factoren. Als we denken aan een groep leerlingen op een school, dan kunnen we – door simpelweg te turven – zeggen dat zoveel procent na het halen van hun diploma naar deze opleiding gaat, en zoveel procent naar die of die opleiding gaat. Ook alle automobilisten die een kruispunt oprijden zijn in zekere zin een groep, en ook daar kun je turven: welk gedeelte gaat naar links, naar rechts, of rechtdoor?

Hoe groter de groep hoe preciezer we kunnen voorspellen dat ‘zoveel procent zich zó gedraagt’. Denk aan het percentage jongetjes en meisjes dat jaarlijks in Nederland geboren wordt. Die percentages zijn vrij nauwkeurig bekend, en veranderen maar langzaam gedurende de jaren. Dat komt omdat het om vele duizenden geboortes gaat.

De voorspelbaarheid van apparaten

Het gedrag van mensen, dieren en planten kunnen we in statistieken vatten. Kan dat ook bij de nog minder ont-

wikkelde wezens, zoals de mineralen en atomaire wezens? Is bijvoorbeeld een apparaat ook een 'groep wezens'? Welnu, theosofisch gezien is dat inderdaad zo. Alles leeft. Een apparaat is niets anders dan een ordelijke structuur van atomen, en dat zijn *wezens*. En die ordening is natuurlijk door een denkend mens uitgedacht: een wezen dat zijn wil tot op zekere hoogte aan deze atomen kan opleggen. Als groep wezens heeft ook een apparaat een eigen groeps-karakter, en daarmee ook bepaalde kenmerken en beperkingen. Wie veel in auto's rijdt, weet dat elke auto zijn eigenaardigheden heeft: zijn eigen geluid, zijn eigen sterke en zwakke punten. En ook dát soort eigenschappen kunnen statistisch worden beschreven, namelijk 'er is een grote dan wel kleine waarschijnlijkheid dat auto A gedrag B laat zien'.

Kijken we naar apparaten die ontworpen zijn om een constant product te leveren, dan zien we hier niettemin altijd kleine of grote afwijkingen. Nemen we als voorbeeld een meetinstrument zoals een weegschaal. Als u tienmaal achtereen hetzelfde voorwerp afweegt, dus tien metingen doet, levert het apparaat tienmaal een iets andere uitslag. Probeer u dat zelf maar uit. Vandaar dat bij specificaties van meetinstrumenten de *nauwkeurigheid* (verschil meting – werkelijke waarde) en *precisie* (de spreiding rondom het gemiddelde) moeten worden vermeld.

Die spreiding kan bij bepaalde typen instrumenten in een 'klokvormige grafiek' worden weergegeven. Zo'n grafiek laat zien dat de kans op het optreden van een extreme

waarde minder groot is dan de kans op het optreden van een waarde nabij het gemiddelde (zie bijgaande illustratie).

Statistiek en voorspelbaarheid

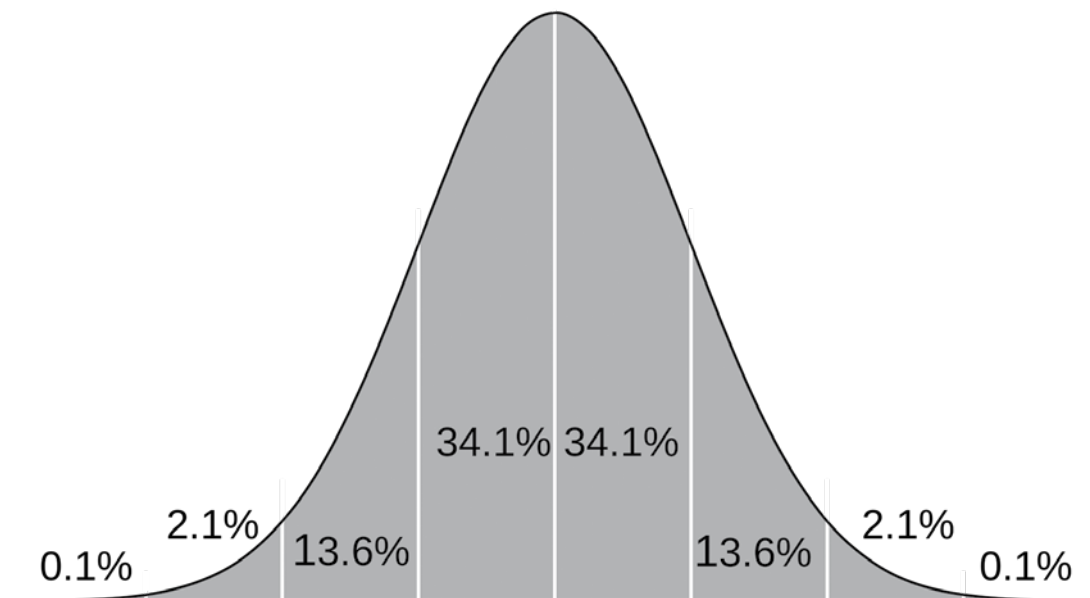
Al deze statistische beschrijvingen (over het gemiddelde en de spreiding) vertellen ons nog steeds niet wat een individuele huismoeder, leerling of automobilist gaat kiezen. Of wat ons apparaat of onze dobbelsteen over één seconde gaat doen. Statistieken voorspellen geen individuele gebeurtenissen (die immers door vrije wil bepaald worden). Ze geven ons enkel informatie over de waarschijnlijkheid dat één van de mogelijke gebeurtenissen optreedt.

Het wordt natuurlijk anders als we alle mensen die in de auto's rijden persoonlijk kennen. Dan weten we met veel meer zekerheid wat de bestuurder op het kruispunt gaat doen. Maar ook dan is er sprake van een waarschijnlijkheid, want iemand kan op het laatste moment besluiten een andere richting in te slaan: en tóch die ene collega op te halen.

Statistieken beschrijven dus het gedrag van een groep van wezens, die elk op zich een portie vrije wil hebben. En omdat die vrije wil in zekere mate beperkt is, kun je binnen die grenzen een waarschijnlijkheid geven. Maar dat is geen absolute voorspelling.

Volledig vrije wil

Zou er sprake zijn van volkomen vrije wil (wat we nergens in de Natuur waarnemen), dan zouden er geen grenzen aan

Deze grafiek (een zogenaamde 'normale verdeling' of 'Gauss-kromme') laat zien dat de waarschijnlijkheid van een bepaalde uitkomst groter is naarmate die dichterbij het gemiddelde ligt (dat hier op 100 is gesteld).

die vrije wil zijn en dus ook geen enkele voorspelbaarheid. Die situatie zou ook niet in statistieken te vatten zijn. Het zou op andere wezens overkomen als volkomen willekeurig, of zoals een wetenschapper zou zeggen 'at random'. Denk, om een voorbeeld te noemen, eens aan een mens die vandaag een aantal keuzen maakt en bepaalde dingen doet, die *geen enkele* relatie hebben met de dingen die hij in het verleden, inclusief zijn vorige incarnaties, heeft gewild en gedaan. Er zou geen enkele relatie mogen zijn met het grenzenloze verleden dat dat wezen achter de rug heeft. En dat het elke dag zo zou gaan. Theosofisch gezien is dit een onmogelijkheid. We kunnen ons zo'n mens niet eens voorstellen!

Het is theosofisch gezien onmogelijk want binnen de Eenheid van Leven, binnen het kosmische levensweb, is geen enkel wezen ongebonden — overigens: door zelf in het verleden gelegde oorzaken.

En dobbelstenen dan?

Alle wezens, en groepen wezens, hebben dus een bepaald opgebouwd gewoontepatroon. Hoe zit het dan met dobbelstenen? Als deze precies zijn gemaakt, is er sprake van een min of meer gelijke kansverdeling over alle zes de kanten. Maar toch: als iemand in staat is om vanuit de juiste uitgangspositie met de juiste kracht te werpen, dan kan hij het aantal ogen gooien dat hij wil. Dan heeft hij grip gekregen over wat de dobbelsteen doet. Juist omdat het gedrag van de dobbelsteen *niet* verandert, kan de gooier bepalen wat de uitkomst wordt. Kortom: een dobbelsteen volgt net als alles in het Universum de wet van oorzaak en gevolg, en daar is niets toevalligs aan.

Natuurkundigen proberen apparaten te bouwen die op afroep een getal laten zien, dat — als het goed is — een volkomen willekeurig getal is, dat geen relatie heeft met de eerdere getallen die het heeft geproduceerd. Het bleek zeer moeilijk om zoiets te maken! En de vraag is, of we daar ooit *volmaakt* in slagen. Immers: elk apparaat heeft een bepaald karakter en bepaalde beperkingen.

Wat is, theosofisch gezien, een groep?

Een aantal individuele wezens functioneert volgens de Theosofia nooit 'toevallig' als een groep. Wezens komen elkaar nooit 'zomaar' tegen. Ze worden *tot elkaar aange-trokken*. En de oorzaak daarvan is altijd een gemeenschappelijke karakteristiek. Die zorgt ervoor dat de betrokken wezens, gedurende een bepaalde periode, een samenwerkende groep vormen.

Een groep is, beeldend gezegd, *een karmische klontering*.

En het is die gezamenlijke karakteristiek die ervoor zorgt dat de ene groep een ander statistisch patroon laat zien dan een andere groep. Achter alle statistieken schuilt dus een *innerlijke oorzaak*, namelijk het *type bewustzijn* van alle betrokkenen.

Zo heeft elk bedrijf, en elke afdeling van een bedrijf een eigen sfeer, met zijn professionele en sociale kanten. Dat hebben we allemaal wel ervaren. Welk type ziekten mensen krijgen, kan zelfs te maken hebben met deze sfeer. Die sfeer komt niet 'van buiten', maar wordt opgebouwd door de mensen zelf, door wat ieder denkt en doet.

Ook een dorp of stad heeft zijn eigen sfeer en daarmee zijn populatie mensen die zich daarin thuis voelt. Wij schatten in dat een reisbureau dat in een rustig behoudend stadje ligt, minder avontuurlijke reizen verkoopt dan een reisbureau in een buurt vol energieke jonge stellen die graag alles uit hun leven willen halen. Maar dat hoeft niet altijd op te gaan, want mensen kunnen onbekende diepe zielenroerselen hebben.

Hoe hecht werken we samen?

Hoe hecht een groep is, kan ook sterk verschillen. Een tijdelijk los verband kunnen we een *verzameling* noemen. Denkt u bijvoorbeeld aan alle mensen die op een mooie zomerdag op een bepaald strand hun dag doorbrengen. Als deze wezens nauw gaan samenwerken, binnen een overkoepelende leiding, ontstaat er een *vereniging*. Zo vormen alle strandwachten een vereniging. Zij hebben als groep een gemeenschappelijk doel, en worden geleid door geroutineerde opzichters. Wezens kunnen zelfs een *eenheid* vormen. Dan *gebruiken* ze hun individuele vrijheid om zich geheel en al te vereenzelvigen met het grote geheel. Zo werken alle grote Wijzen, alle spirituele inspiratoren van de mensheid, samen 'als de vingers van een hand'. We zien ook veel overgangsvormen, want een verzameling kan uitgroeien tot een vereniging, en een vereniging tot een eenheid. En de andere kant op ...

Dynamiek

De karakteristiek van een groep blijft nooit lange tijd dezelfde: ook groepen maken stadia van groei door. We zien dit eenvoudig bij groepen mensen, maar ook bij apparaten: een auto moet worden 'ingereden' en gaat op den duur 'verouderen'. In het mineralenrijk treden talrijke transformaties op. Een diamant begon als een handjevol steenkool ...

Wanneer de karakteristiek van een groep wezens verandert, veranderen ook meteen de statistische beschrijvingen

die die ene groep voorheen kenmerkten. Als er in een stad met een zekere frequentie moorden plaatsvinden, hoeft dat zeker niet zo te blijven: hervormingen op alle fronten (in de werkgelegenheid, in de economie en in het denken van de mensen: hun hoop en toekomstperspectief en gevoel van menselijke waardigheid) kunnen ervoor zorgen dat die statistische kans drastisch verandert.

Al dergelijke veranderingen starten door het werk en het voorbeeld van inspirerende pioniers. We weten dat er streken op aarde zijn waar het overbodig is een slot op je deur te hebben ... die situatie kan universeel worden. En dit is natuurlijk maar een voorbeeld.

Er kunnen zich ook grote veranderingen in een groep voordoen omdat mensen toetreden of de groep verlaten. Dit heeft natuurlijk te maken met de diverse individuele karakters, en 'de chemie ertussen'.

Kijken we naar de groeifasen van onze Planeet Aarde, dus naar cosmische groeifasen, dan duren die in onze ogen zeer lang. Onze aardse substantie, bijvoorbeeld, zal volgens de Theosofia steeds radioactiever worden, dat wil zeggen, de relatief zware atomen zullen steeds sneller uiteenvallen in lichtere atomen. De oorzaak is, dat het bewustzijn van het Planeetwezen Aarde een steeds etherischer karakter krijgt. Maar zoals gezegd, zulke ontwikkelingen zijn een kwestie van miljoenen jaren.

Wij mensen hebben zelf in de hand hoe krachtig we ons eigen denken en doen hervormen. We beperken zelf onze vrije wil, door vast te houden aan bepaalde gewoontes en gehechtheden. Maar onze gehechtheden en ik-gerichte verlangens kunnen we ook loslaten en er waardevollere gewoontes voor in de plaats zetten. Houd dus in je denken ruimte voor invallen, voor verwondering, voor ethische vragen en inzichten die onze voorspelbare manier van denken doorbreken!

Een versluierend woord

Als je ergens de oorzaak niet van kent (en die oorzaak kan ook 'vrije wil' zijn), dan kom je natuurlijk geen stap verder door te zeggen: "dat is toeval". Je strooit zo zand in je ogen, omdat je in een situatie van onwetendheid een hypothetische oorzaak verzint. Het komt in feite overeen met te zeggen "dat komt door God", of "aldus hebben de lotsgodinnen beschikt", of "zo werkt de natuur nu eenmaal". Wijzer en ook wetenschappelijker is het om onszelf nooit tevreden te stellen met termen of woorden, ook als daar een soort wetenschappelijke indruk van uitgaat. Het alternatief werd helder beschreven door Plato, in zijn socratische dialogen: ga steeds kritisch na waarop een aangeboden

verklaring berust. Berust het op feiten, op universeel geldige wetten, op logica, of op niets van dat alles?

Zo'n houding is bijzonder motiverend: immers, we blijven dan ons uiterste best doen die oorzaak op te sporen, en houden alle poorten van ons hogere denken open voor een inspirerend idee of een diepgaander inzicht.

De Wijsheid der Liefde

Over de occulte betekenis van filosofie

De westerse filosofie slaagt er niet of nauwelijks in om betekenis te geven aan het leven, of om de wetenschap in een breder, ethisch perspectief te plaatsen. Wat ontbreekt er in het westerse denken? Om hier antwoord op te geven, staan we stil bij de occulte (verborgen) betekenis van de filosofie.

Kerngedachten:

» Er bestaat een onderscheid tussen occulte Filosofie en filosofie.

» Religie zonder filosofie vervalt in bijgeloof. Filosofie zonder religie vervalt in leeg woordenspel, onpraktisch en harteloos.

» Filosofie heeft een verbindende functie. Verbonden met Religie enerzijds en Wetenschap anderzijds kan zij zowel logische als ethische aanwijzingen geven voor het dagelijks handelen.

De geesteswetenschappen hebben het zwaar in deze tijd. Zo zwaar dat studenten gebouwen bezetten om te zorgen dat deze studies een plek behouden op de universiteiten. Men komt in opstand tegen het huidige economische denkklimaat waarin men van alles het directe nut voor de korte termijn uitgedrukt wil zien. 'Wat kun je ermee?' is de veel gestelde vraag. Een geesteswetenschap als filosofie komt daarmee onder druk te staan.

Als we de vraag naar resultaat echter breder opvatten dan wat het in termen van economische welvaart betekent, dan kun je je afvragen of de vraag naar wat de huidige filosofie voor de maatschappij betekent, misschien deels terecht is. Want in welke mate draagt de moderne westerse filosofie bij aan het oplossen van de problemen in de wereld? Slaagt de filosofie erin zin, betekenis en richting te geven aan het leven? Helpt het de wetenschappelijke ontdekkingen

in breder perspectief te plaatsen en te verbinden met ethiek?

Wat is de betekenis en functie van de filosofie, hoe kan zij deze vervullen en zo haar meerwaarde tonen in het maatschappelijke leven? Om hier antwoord op te geven is het goed om stil te staan bij de occulte (verborgen) betekenis van filosofie.

Wat is filosofie?

Als je kijkt naar de oorsprong van het woord filosofie, dan bestaat dit uit de twee Griekse woorden 'philo' dat liefde of liefhebben betekent en 'sophia' met de betekenis van wijsheid. Meestal wordt dit letterlijk vertaald als 'liefde voor wijsheid' of 'wijsbegeerte'. H.P. Blavatsky schrijft dat de occulte betekenis echter beter tot haar recht komt in de vertaling 'Wijsheid der Liefde'.⁽⁴⁾ Daarbij geeft zij aan dat liefde hier niet gezien moet worden in de betekenis van 'affectie' of 'houden van', maar van het Griekse woord 'Eros', dat zij met 'goddelijke

liefde' aanduidt. In deze occulte betekenis ligt een belangrijke sleutel voor de betekenis en functie van filosofie. Om dit goed te begrijpen, dienen we daarom eerst stil te staan bij deze betekenis van 'Eros' als universele Liefde.

Wat is Liefde?

In de Theosofia wordt ook wel onderscheid gemaakt tussen liefde met een kleine letter en Liefde met een hoofdletter. Deze laatste wordt wel omschreven als een kosmische kracht, 'het cement van het Heelal' of 'goddelijke begeerte'. Het is de brug tussen het geestelijke en het stoffelijke,

de kracht die dingen verbindt en die zich op het meest materiële vlak uit in verschijnselen als magnetisme en elektriciteit.⁽⁵⁾

In de dialoog *Symposion* omschrijft Plato Eros, die bij de oude Grieken staat voor de Liefde, als een middelaar tussen het goddelijke en het menselijke. Liefde gaat altijd uit naar iets dat je nog niet bezit. Anders zou je er ook niet naar verlangen. In essentie is liefde de drang tot onsterfelijkheid, schrijft Plato.⁽⁶⁾ En de hoogste vorm is de liefde voor het Ware, het Goede, het Schone, voor het Ene dat de bron is van alle verschijnselen (zie ook het kader).

De verschillende vormen van liefde

Liefde in abstracte zin kan gezien worden als stuwkracht, begeertekracht. Ze is in principe neutraal van aard en afhankelijk hoe ze gebruikt wordt kent ze verschillend uitingsvormen. Nemen we de onderstaande zeven beginselen die op alle gebieden van de Cosmos te onderscheiden zijn, zowel in de macrocosmos als in een microcosmos als de mens, dan is de liefde analoog daaraan eveneens zevenvoudig.

Bovenpersoonlijk	{	1. Âtman – het goddelijke, het Ene, het universele
		2. Buddhi – het verlichtingsbeginsel, het geestelijke
		3. Manas – het denken
Persoonlijk	{	4. Kâma – de begeerte
		5. Prâna – de vitaliteit
		6. Linga-Śarîra – het gevoel
		7. Sthûla-Śarîra – het lichamelijke

In het dagelijks leven zien we liefde, met kleine letter, doorgaans in de persoonlijke vorm, gericht op het lichamelijke, het emotionele of de begeerte. Er bestaan echter ook edele en zelfs goddelijke begeerten. Zo is er de wijsbegeerte en de gezonde nieuwsgierigheid naar meer kennis, die zich vaak als eerste uit in de verwondering. Beide zijn bovenpersoonlijk van aard. In zijn hoogste kosmische vorm wordt liefde, als de goddelijke Eros, gezien als de kracht die geest en stof verbindt bij de eerste manifestatie.⁽¹⁾ En ook het mededogen is te zien als een van de hoogste vormen van bovenpersoonlijke liefde.⁽²⁾ Het is het verlangen naar onsterfelijkheid, naar eenheid, niet voor zichzelf maar voor alle levende wezens.

Het is de bovenpersoonlijke liefde die de ontwikkeling van wijsheid dient te begeleiden. En vice versa dient de liefde ook door wijsheid, het bovenpersoonlijke denken, geleid te worden. Begeerte is het paard, het denkvermogen de ruiter. Wijsheid en mededogen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De 'filosofen' van oudsher die deze benaming in haar oorspronkelijke betekenis hanteerden, zoals Pythagoras en Plato, waren ingewijden in de Theosofia, de Oude Wijsheid, die uit bescherming tegen misbruik alleen werd onderwezen binnen de muren van de Mysterieeschool. Gebonden aan deze geheimhouding kleedt Plato de leringen uit de Mysteriën in zijn dialogen dan ook altijd in de vorm van mythen of metaforen. Hieruit wordt duidelijk dat deze leringen verbonden waren met het goddelijke, het mystieke, het transcendente, datgene wat het menselijke ontsteeg. Zo is de zevenvoudigheid ook in de dialoog *Symposion* van Plato terug te vinden, bijvoorbeeld in de volgende woorden van Diotima, een wijze vrouw die Socrates inwijdt in de Mysteriën der Liefde (met hoofdletter):

Dit is immers de goede weg om de liefdesmysteriën te bereiken of er door een ander heen te worden geleid: je begint bij de mooie dingen om ons heen en hebt als doel dé schoonheid. Dáárheen klim je op. Vergelijk het met de treden van een trap: van één mooi lichaam (7) naar twee mooie lichamen (6), van twee naar alle mooie lichamen (5), en dan van de schoonheid van de lichamen naar de schoonheid van de zeden (4), en van de zeden naar de schoonheid van de wetenschappen (3) en van de wetenschappen ten slotte naar die ene wetenschap die zich uitsluitend met de schoonheid zelf bezighoudt (2), zodat je uiteindelijk de schoonheid in haar essentie leert kennen (1).⁽³⁾ [nummering toegevoegd door E.B.]

Een gedachte die ook al bij de vroegere Griekse wijsgeer Pythagoras terug te vinden was, schrijft H.P. Blavatsky. De Wijsheid der Liefde betekende voor hem de aantrekkingskracht tot en de liefde voor alles dat achter de objectieve werkelijkheid schuilging. Het was de hoogste vorm van adeptschap: liefde voor en vereenzelving met de innerlijke god. En in zijn bescheidenheid weigerde Pythagoras zelfs Filosoof genoemd te worden, wat voor hem gelijkstond aan diegene die kennis had van alles wat achter de uiterlijke verschijnselen werkzaam was, die kennis had van oorzaak en gevolg, en van de absolute waarheid.⁽⁷⁾ Volgens de Theosofia is mededogen een van de hoogste vormen van liefde. En aangezien mededogen de Wet der Wetten is,⁽⁸⁾ kan de Wijsheid der Liefde in lijn met Pythagoras worden gezien als kennis van de achtergrond der natuur en de wetten die het heelal besturen. Zo bezien is het hedendaagse begrip filosofie in het Westen wat vernauwd. Voor de volledigheid is het echter goed om ook stil te staan bij de andere component van het begrip filosofie, namelijk 'Wijsheid'.

Wat is Wijsheid?

Als we naar de oorsprong van het woord kijken, komt 'wijsheid' van de wortel *ueid- (proto-Indo-Europees) dat 'zien' betekent en is het eveneens afgeleid van het Sanskrit 'veda' dat 'weten' betekent. Beide afleidingen komen ook terug in het woord 'visie'. Oftewel, zien is weten, of zoals 'filosoof' Cruijff het zou zeggen: 'Je gaat het pas zien als je het doorhebt.'

In de *Van Dale* wordt wijsheid gedefinieerd als "de juiste, hoogste, op inzicht en levenservaring berustende kennis (en het handelen daarnaar)".⁽⁹⁾

Wijsheid refereert dan eerder aan een innerlijk weten dan aan uiterlijke kennis. Het gaat hierbij niet om het hebben van zo maar een inzicht of een visie, maar om een zo ruim mogelijke visie op en inzicht in de werkelijkheid. Wijsheid zou daarmee ook gedefinieerd kunnen worden als het kennen van, het uitgaan van en het kunnen toepassen van Waarheid, in de meest ruime zin van het woord. Als men uitgaat van de Theosofia, dan is de Waarheid grenzenloos. Het is de ene, absolute Werkelijkheid die voorafgaat aan alle gemanifesteerd, beperkt zijn.⁽¹⁰⁾

Wijsheid is daarmee altijd een relatief begrip. Het is de hoogste kennis van dat deel van de absolute Werkelijkheid dat men bewust als werkelijk ervaren heeft, waarmee men tevens ziet wat de beperking is ten opzichte van dat deel dat men nog niet uit eigen ervaring kent. Oftewel, hoe meer men weet, hoe meer men weet wat men niet weet.

Wijsheid zorgt dus altijd voor bescheidenheid, zoals bij Pythagoras en zoals ook bij Socrates, die door het orakel als wijste man van Athene aangewezen werd, naar zijn eigen zeggen omdat hij tenminste 'wist dat hij niets wist' in tegenstelling tot velen die meenden te weten maar niets wisten.⁽¹¹⁾ Met het 'niets weten' van Socrates wordt dus eerder bedoeld dat hij de beperkingen van zijn kennis kende, dan dat hij onwetend was. Vanuit het besef dat de absolute Waarheid grenzenloos is en elke menselijke uitdrukking of vergelijking erbij mank gaat, volgt dat men zich realiseert dat men nooit de wijsheid in pacht kan hebben, in de zin van het ene afgeronde antwoord op alle vraagstukken. Vanuit dit besef van bescheidenheid ten aanzien van de eigen kennis komt men juist open te staan voor een grotere waarheid, voorbij de hoogste visie. Verwondering is het begin van de filosofie, zoals Plato schrijft.⁽¹²⁾ Er is dus altijd groei in wijsheid mogelijk en dit besef is tevens wijsheid!

Als je tot slot kijkt naar de drie hoogste beginselen Âtman, Buddhi en Manas in de zevenvoudige samenstelling in de natuur (zie kader), dan komt wijsheid overeen met het zesde beginsel Buddhi, het verlichtingsbeginsel. In ons menselijk denkvermogen komt dit beginsel tot uiting in het idealisme, het inzicht of de intuïtie, dat denkaspect waarmee we samenhang zien en het onderscheidingsvermogen activeren en wat we het filosofische denken kunnen noemen. Het is de brug tussen het hoogste Âtmische denkaspect, het religieuze of verbindende (*religieus*) denken, dat we kunnen herkennen als eenheidsbesef of eenheidsbeleving, en het Mânasische denkaspect, dat we herkennen als het wetenschappelijke, intellectuele, ordenende en logisch redenerende denken. Hiermee komen we tot een completer beeld van de betekenis en de functie van de filosofie.

De functie van filosofie

Filosofie heeft dus bij uitstek een verbindende functie, tussen het religieuze en wetenschappelijke, tussen ethica en logica, tussen Liefde en Wijsheid.

Als je in de geschiedenis kijkt, is te zien dat in de periodes waarin godsdienst de overhand had, zoals de overheersing van de Christelijke Kerk tijdens de middeleeuwen in het Westen, de logica werd ondermijnd, religie dogmatisch werd en doemdenken de levensvisie domineerde. En in periodes waarin de wetenschap overheerst, zoals in de huidige tijd, zie je dat ethiek wordt ondermijnd en de wetenschap dogmatisch wordt, leidend tot een materialistische en hedonistische levensvisie. De filosofie heeft hier

bij uitstek de taak om logica te verbinden aan het religieuze en van daaruit de ethiek aan het wetenschappelijke. Als je Religie naar haar oorsprong definieert als het verbinden met de eenheid achter al het bestaande, met bovendien een element van bewuste zelfstandige selectie erin,⁽¹³⁾ zou dit het vertrekpunt moeten vormen voor de filosofie. Religie zonder filosofie leidt tot bijgeloof en filosofie zonder religie verwordt tot een leeg woordenspel, onpraktisch en betekenisloos, alle logische consistentie ten spijt. In de huidige westerse filosofie is deze richting dominant. Daarmee is ze de stroman geworden van een hoofdzakelijk materialistische en gefragmenteerde wetenschap.

In deze tijd waarin de ware religie als het kind met het godsdienstige badwater van bijgeloof en dogmatisme is weggegooid, wordt het eenheidsbesef en de verbondenheid node gemist. Het heeft geleid tot een materialistisch wereldbeeld, waarin alles wat wetenschappelijk kan, voor het karretje van de zelfzuchtige persoonlijke mens wordt gespannen, van klinische dierproeven tot harteloze stigmatisering van mensen met ‘aandoeningen’ die puur op basis van uiterlijke kenmerken worden vastgesteld en kunnen worden ‘genezen’ met de winstgevende pillen, geproduceerd door dezelfde industrie die de aandoeningen aanpraat. Ethiek is verworden tot het emotionele sausje waarmee de koele materialistische uitwassen geëxcuseerd worden, in plaats van dat het gefundeerd is op basis van universeel eenheidsbesef en mededogen, zowel logisch als werkelijk ethisch.

Wat ontbreekt is een levensfilosofie die een antwoord kan bieden op alle ethische vraagstukken in het leven en die logisch consistent, wetenschappelijk toetsbaar en praktisch toepasbaar is. Alleen een levensfilosofie die gebaseerd is op de synthese van Religie, Filosofie en Wetenschap, ofwel de Theosofia, kan hieraan voldoen. Waar ware religie zich toelegt op het *waartoe* der dingen, filosofie op het *waarom* en de wetenschap op het *hoe*, is het ook in deze (deductieve) volgorde waarin de een zowel ethisch als logisch op de ander kan voortbouwen. Deze drie manieren die gezamenlijk tot Waarheid kunnen leiden zijn los van elkaar komen te staan en worden in de huidige tijd in omgekeerde (inductieve) volgorde toegepast. Zodra de wetenschap een ontdekking doet van het *hoe* op een bepaald gebied die kan worden omgezet in technologie, wordt dit al op de markt gebracht voordat het *waarom* helder is en de *waartoe*-vraag überhaupt nog niet gesteld is. Langzaam realiseert men zich gelukkig dat deze materialistische weg uiteindelijk letterlijk doodloopt en zoekt

men naar betekenis en zin der dingen. Het wordt hoog tijd dat de filosofie haar functie daarin opnieuw vervult. Zij kan dit slechts doen als ze verbonden is met religie en tevens de wetenschap van de nodige samenhang en deugdelijke hypothesen voorziet.

Referenties

1. Gottfried de Purucker, *Esoteric Teachings – V. Hierarchies and the Doctrine of Emanations*. Point Loma Publications, San Diego 1987, p. 16.
2. G. de Purucker, *Esoterische Instructies deel 10. De Hiërarchie van Mededogen*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1995, blz. 113 en 115.
3. Plato, Symposium 211c, vertaling Warren en Molegraaf (1997).
4. H.P. Blavatsky, ‘The Origin Of The Mysteries’. Opgenomen in *H.P. Blavatsky Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1990, deel 14, blz. 255.
5. Joop Smits, ‘Emanatie en fohat als grondslag voor het elektrisch universum’. Artikel in *Lucifer*, jaargang 34, nummer 1, februari 2012, blz. 23-34.
6. Plato, *Symposion* 207a.
7. Zie ref. 4.
8. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*. Vertaling van de oorspronkelijke Engelse uitgave van 1889. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1992, 2e druk, blz. 185.
9. *Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, 13e uitgave 1999, G. Geerts en C.A. den Boon.
10. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*. 2 delen, Theosophical University Press, Pasadena 1988, deel 1, blz. 43 (blz. 14, orig. Engelse editie).
11. Plato, *Apologia* 21d.
12. Plato, *Theaitetos* 155d.
13. Zie het artikel ‘Een andere kijk op de Islam’ van Barend Voorham op blz. 50 van dit nummer.

Schaal uit de 10e eeuw, met daarop een spreuk die wordt toegeschreven aan Ali ibn Taleb.⁽¹⁾

Een andere kijk op de Islam

Net als elke andere religie heeft de Islam zijn ‘wijsheidsgeschriften’, de optekeningen van de gezegden van de boodschapper, en de optekeningen van de handelingen van de boodschapper. Welke rol spelen deze drie soorten overleveringen nu, en welke rol zouden ze *kunnen* spelen?

Kerngedachten:

- » Religie is het zich verbinden met de Bron waaruit alles voortkomt. In de Islam heet die bron Allah.
- » De Islam berust op een wijsheidsgeschrift (Koran), de woorden van de Profeet (hadieth) en de handelingen en gewoonten van de Profeet (Soenna). De Sharia (strak omlinjnde plichten) is pas eeuwen later door rechtsgeleerden vastgelegd.
- » Er zijn altijd Moslims geweest die in plaats van de uiterlijke regels de meer innerlijke kant van de religie zochten.

Is de Islam een buitenbeentje onder de godsdiensten? Door sommigen wordt die vraag bevestigend beantwoord. Ze verwijzen dan naar de gewelddaden die door Moslims gepleegd worden. De Islam is geen godsdienst, zeggen ze, maar een ideologie.

Volgens ons echter is de Islam een godsdienst zoals vele andere. Het heeft een universele kern – de religieuze zijde – maar evenzeer een formalistische kant. Dat vraagt natuurlijk om uitleg. Daarom willen we, voordat we inzoomen op de Islam, eerst stilstaan bij wat een godsdienst en wat Religie is.

Godsdienst

Een godsdienst bestaat uit drie elementen: dogma's, gedragsregels en rituelen.

Die dogma's zijn bepaalde leerstellingen waarin je dient te geloven. Ze staan niet ter discussie. Je wordt niet geacht zelf te onderzoeken of ze waar zijn. Het zijn van bovenaf opgelegde

leerstellingen, geopenbaarde leringen, waarvan gezegd wordt dat ze absoluut waar zijn. Geloof erin is een voorwaarde voor als je deel wilt uitmaken van de godsdienstige gemeenschap. Bij elke godsdienst horen ook gedragsregels: de geboden en verboden. Zo mag een Moslim geen varkensvlees eten en moet hij vijf keer per dag bidden; een Christen mag de naam van God niet oneervol uitspreken en moet zondags naar de kerk. Elke godsdienst heeft dergelijke regels.

Ten slotte heb je het ritueel, dat kan variëren van op een bepaalde manier bidden tot uitgebreide rituele handelingen zoals die door de Brahmanen in India toegepast plegen te worden. Het lijkt alsof door middel van het ritueel God of de Goden gediend worden.

Het kenmerk van godsdienst is wel, dat al die dingen van buitenaf komen. Het ritueel, de leer, de gedragsregels zijn van buitenaf opgelegd. Ze zouden van God of de Goden komen. Deze Opperwezens spreken zich uit

in een heilig boek, dat verstaan wordt door de priester. Ofwel, het heilige boek, de priester, de geloofsgemeenschap schrijft voor dat je volgens de regels moet leven en je moet onderwerpen aan het ritueel, want anders word je niet zalig. Anders, zo vinden de meest fanatieke godsdienstigen, ben je verdoemd.

Godsdienst is echter, zo beweert de Theosofia, een gedegenereerde vorm van Religie.

Religie

Het woord 'religie' komt uit het Latijn. Er zijn twee mogelijke woorden waar het van afgeleid is: *religo*, eenwording, en *relego*, dat op praktijk duidt.

In het eerste geval zou je je kunnen afvragen: waarmee word je één? Met een buiten je staande God? Dat is de traditionele opvatting. Maar volgens ons kan de Bron van al het bestaande nooit zelf een wezen of een beperkt iets zijn, omdat het namelijk de grenzenloze essentie van *alle* wezens is. Het is dus ook de diepste kern van onszelf. Religie is daarom eenwording met je eigen Hoger Zelf, je eigen *innerlijke* God, ofwel het ZELF. Die eenwording heeft natuurlijk alles te maken met zingeving en het zoeken naar het doel van het leven.

Relego – letterlijk herlezen, toepassen, in de praktijk brengen – heeft te maken met het leven van dit besef van eenheid. En dat zijn niet de van buitenaf opgelegde regels, maar de uit het proces van eenwording voortkomende discipline. Of beter uitgedrukt: wil je tot die eenwording komen, dan moet je discipline betrachten. Die discipline is niet opgelegd door priesters of de omgeving, maar is de logische consequentie van het feit dat je eenwording met je innerlijk Zelf wilt bereiken.

Precies zoals je op sportief gebied fysiek moet trainen en bepaalde dingen moet nalaten wil je je doel bereiken, zul je voor je religieuze aspiraties een bepaalde discipline moeten betrachten.

Het ZELF van de mens nu leeft in het besef van eenheid van al het leven. Daarom is de diepste essentie van Religie dat je iets van het Al leert te beseffen. Je wordt je bewust van de onlosmakelijke banden die tussen alle wezens bestaan.

Religieus besef

Religie zou je kunnen omschrijven als het streven naar eenwording door discipline te betrachten. Godsdienstige regels kunnen je helpen die discipline te ontwikkelen. Maar ze zijn nooit een doel op zich. Als de regels belangrijker worden dan (streven naar) eenheid, dan is de kiem voor dogmatiek en fanatisme gelegd. Dan is het gevaar levens-

groot dat je mensen die de regels niet in acht nemen, als minderwaardig gaat beschouwen, gaat discrimineren of zelfs doden.

Niet ieder mens heeft een godsdienst, maar ieder mens heeft wel een religieus besef. Iedereen heeft een bepaalde aspiratie naar geestelijke werelden, naar iets wat grootser is dan wat dan ook op aarde, naar iets wat mooier en veel duurzamer is dan al deze aardse vluchtige dingen, waarin we zo wanhopig soms geluk willen vinden, maar die zo vaak het tegenovergestelde bewerkstelligen. Meestal wordt dit besef gesmoord in de drukte en herrie van het dagelijks leven. Maar als we stil zijn en ons losmaken van de soms gekmakende snelheid van de moderne wereld vol met zijn ijdelheden en schijnbaar belangrijke zaken, weten we dan niet dat er iets bestaat wat veel essentiëler is dan alles wat de wereld voortdrijft in zijn jacht naar luxe, aanzien en macht?

Dan realiseren we ons dat het universum een levend, groots organisme is, waar alle delen met elkaar in verbinding staan, en waarin wij mensen een duidelijke rol vervullen, hoe klein en nietig we wellicht lijken in dat grootse geheel.

Koran: wijsheidsgeschrift

Zoals bij elke godsdienst is Religie de basis van de Islam. Ofwel, het streven naar het besef van eenheid is de oergrond van deze religie. Die eenheid wordt vormgegeven in de idee van Allah, de Godheid, die door Moslims wel gepersonifieerd wordt, maar die oorspronkelijk een zuiver, boven alle beperkingen uitgaand, Beginsel is.

Het woord 'Islam' en 'Moslim' zijn wat dat betreft sleutelwoorden. Islam betekent letterlijk 'overgave'. *Godsdienstig* opgevat betekent dit dat je je onderwerpt aan de uiterlijke god met zijn geboden en wetten. Maar *religieus* geïnterpreteerd betekent Islam, dat je je overgeeft aan de Eenheid van het Leven. Je ontwikkelt een besef dat, zoals de Koran dat benadrukt, Allah één is, en dat alles dus behoort tot datzelfde LEVENSPRINCIPE. Afscheidenheid en isolement zijn illusies. Alles hoort bij elkaar, is feitelijk een deel van elkaar.

Een Moslim – letterlijk: een 'overgegevene' – is iemand die dit besef van Eenheid ontwikkeld heeft en er in de praktijk van alledag rekening mee houdt. Daarom kan de Koran beweren dat ook Mozes, Abraham en Jezus, die allen leefden voor het optreden van de Profeet Mohammed, Moslims waren. Wie durft, als je deze definitie hanteert, zichzelf onvoorwaardelijk een Moslim te noemen? Immers, niet het met de mond belijden van de Eenheid van Allah, noch het vijf keer bidden per dag of het vasten of welke

uiterlijke regel dan ook, bepaalt je Moslim-zijn, neen, dat is je levenshouding die je 24 uur per dag moet uitdragen. Wat dat betreft is vijf keer bidden volstrekt onvoldoende; je zou het elk moment van de dag moeten doen!

Het je overgeven aan de Eenheid van Allah houdt dan ook in dat je respect hebt voor alles wat leeft, dat je, zoals de Koran ook aanbeveelt, geen dwang kent in religieuze zaken.

De Eenheid van Allah was de kern van de boodschap van de Profeet Mohammed. Zijn openbaringen werden later vormgegeven in de Koran, het heilige boek van de Moslims. Vooral toen hij in Mekka verbleef, kreeg hij de meest universele openbaringen over het goddelijke. De meer mystieke tak van de Islam heeft ook nu nog die zuivere universele inslag.

Altijd zijn er Moslims geweest die meer de innerlijke betekenis van de Koranverzen hebben gezocht. Er wordt verteld dat Mohammed in Medina op de veranda van de moskee de meer toegewijde discipelen ontving. Daar ligt de oorsprong van deze esoterische Islam.

Hadieth: de optekeningen van de gezegden van Mohammed

Ten tijde van zijn verblijf in Medina ontving Mohammed ook andersoortige openbaringen, die meer te maken hadden met het dagelijks leven van de Moslims in het voor hen vreemde Medina, waar ook groepen Christenen, Joden en Heidenen woonden. Deze openbaringen zijn minder universeel en meer praktisch van aard.

Dat geldt nog meer voor de zogenaamde *hadieth*, de gezegden van Mohammed, die hij niet onder goddelijke inspiratie geuit heeft. Iedere arabist zal beamen dat de taal en toon van de hadieth heel anders zijn dan die van de Koran. De gezegden in de hadieth zijn eeuwen na het leven van Mohammed opgetekend. Ze hebben een zogenaamde *isnaad*, dat wil zeggen dat de gezegden van Mohammed via een lange rij personen worden herleid. Met deze keten van overlevertaars moet de authenticiteit van de gezegden worden aangetoond. De bekendste hadieth-bundels zijn die van Boechari (810-870) en Moeslim (817 of 821-875). Hoewel beiden kritisch de uitspraken in de hadieth geselecteerd hebben en de isnaad tot op de Profeet zelf moest teruggaan, kun je je afvragen of ruim tweehonderd jaar na het leven van Mohammed, de uitspraken volledig authentiek zijn.

De optekeningen in de hadieth vormen een aanvulling op en een interpretatie van de Koran. Maar het universele waardoor vooral de Mekkaanse openbaringen zich

kenmerkten, wordt in de hadieth wat beperkter. Ook de hadieth is vaak voor meerdere uitleg vatbaar. Neem de optekening waarin aan Mohammed gevraagd wordt of je je kameel moest vastbinden of op Allah moest vertrouwen. De achtergrond van deze vraag is: bestaat er vrije wil of is alles door Allah voorbestemd. Het antwoord van Mohammed stemt tot nadenken: bind hem vast en vertrouw op Allah.

Ofwel, ook bij de hadieth moet je proberen achter de woorden zelf te kijken en net zoals bij de verzen van de Koran de innerlijke betekenis te achterhalen.

Soenna: de optekeningen van de handelingen van Mohammed

Soenna is een Arabisch woord dat zowel 'manier' als 'aanbevolen' betekent. Hier wordt gezinspeeld op de manier waarop de Profeet Mohammed leefde en in iets ruimere zin, de manier waarop zijn opvolgers, de eerste kaliefen, leefden. Hun gewoonten worden als aanbevelenswaardig beschouwd. De Soenna is daarom het normatieve voorbeeld dat alle Moslims zouden moeten navolgen.

De grote moeilijkheid is echter dat de eerste Moslims in een heel andere tijd leefden. Het lijkt haast onmogelijk de gewoonten van zo'n 1500 jaar geleden met alle details toe te passen in onze tijd met internet en mobiele telefoon. De Soenna is dan ook vooral verworden tot een systeem van aanbevelenswaardige, zo niet verplichte en opgelegde regels voor Moslims. Het bepaalt wat *haram* (verboden) en *halal* (toegestaan) is.

In deze fase is de geloofsgemeenschap nogal afgedwaald van de oorspronkelijke religieuze impuls. Die betrof immers de Eenheid van Allah en het je committeren aan deze idee, hetgeen wil zeggen dat je uitgaat van de totaliteit van het leven. Als de uiterlijke regels en het vooropgezette gewoontepatroon de boventoon gaan voeren, beletten ze het individuele, innerlijke 'commitment' aan Allah. Precies in tegenstelling tot wat de Koran propageert, dat er geen dwang in de religieuze zaken mag zijn, ontstaat vanuit de geloofsgemeenschap een toenemende druk. Het ongrijpbare Al wordt verkleind tot een wezen dat gediend moet worden. Religie verwordt tot godsdienst.

Sharia – de wet

Die druk wordt nog groter door de Sharia, de islamitische wet. Dit is geen wetboek zoals dat in Europese landen bestaat, maar een godsdienstige plichtenleer, die bijkans alle facetten van het leven betreft, variërend van kledingvoorschriften en spijswetten tot belastingwetgeving en

erfrecht. Ze is de tegenhanger van het wettenrecht zoals wij dit kennen. Ze is gebaseerd op de interpretatie van de Koran, de Soenna en de hadieth. Ze wordt, mede op basis van allerlei lokale opvattingen, nogal vrij toegepast. De Sharia is pas in de loop van de eerste vier eeuwen na het optreden van Mohammed ontwikkeld en staat dus in tijd gemeten, het verst af van de oorspronkelijke boodschap van deze Profeet. Maar ook in opvatting staat ze soms ver af van de Eenheidsleer van Allah en de individuele verplichtingen van de mens die eenheid in zichzelf gestalte te geven.

De Sharia is nooit in de vorm van een wetboek vastgelegd en moet in feite bij elk geval opnieuw ontdekt en beredeneerd worden, waarbij de ene rechtsgeleerde niet zelden een andere conclusie trekt dan de andere. Op basis van de Koran, hadieth en Soenna, maar evenzeer door oudere uitspraken en juridische geschriften (*fiqh*) uit het verleden, wordt dus door *mensen* bepaald wat mag en niet mag en bovendien wat de sanctie is op wat niet toegestaan is. In feite is dit geheel en al in tegenspraak met zelfs de orthodoxe vorm van de Islam, die immers het ‘eindoordeel’ van het menselijke handelen bij Allah legt.

De meest schrijnende degeneratie van de idee van Eenheid, vormgegeven in Allah, is de sanctie op afvalligheid. Een *rida*, een afvallige, die niet wil terugkeren naar het geloof, verdient volgens het merendeel van de rechtsgeleerden de doodstraf. Hoe is dat in hemelsnaam te rijmen met de Korantekst die zegt dat er geen dwang in de godsdienst mag zijn?

Christendom

Het degeneratieproces van Religie tot godsdienst heeft niet alleen bij de Islam plaatsgevonden. In het Christendom zie je dezelfde lijn.

Allereerst was daar het optreden van Jezus, vormgegeven in de evangeliën. De Theosofia leert dat deze evangelieverhalen niet zozeer een historisch verslag geven van het leven van Jezus, maar meer symbolisch het beeld scheppen van de inwijdeling, die één wordt met de innerlijke god, de vader in de Hemel. Zeker als je de gnostische geschriften bestudeert, blijkt dat die GOD niet zozeer een antropomorf wezen is, maar een Beginsel, het oeverloze Leven zelf.

Vervolgens zijn er de woorden van Jezus, zowel die in de vier Bijbelse evangeliën als in tientallen andere geschriften. Er zijn Christenen die deze woorden letterlijk nemen — tenminste als ze dat uitkomt. Het gebod de andere wang toe te keren als je op je wang geslagen wordt, is vrijwel

door geen Christen serieus genomen, zomin trouwens als het oudtestamentische gebod ‘Gij zult niet doden’.

Hoe dan ook, hier zie je eveneens een bepaalde degeneratie. Er ontstaan voorschriften en rituelen, die geleid hebben tot talloze schisma’s, alle ontstaan door menselijke interpretaties van de oorspronkelijke christelijke leer. Er werden geloofsbelijdenissen en dogma’s opgesteld, die niet ter discussie stonden.

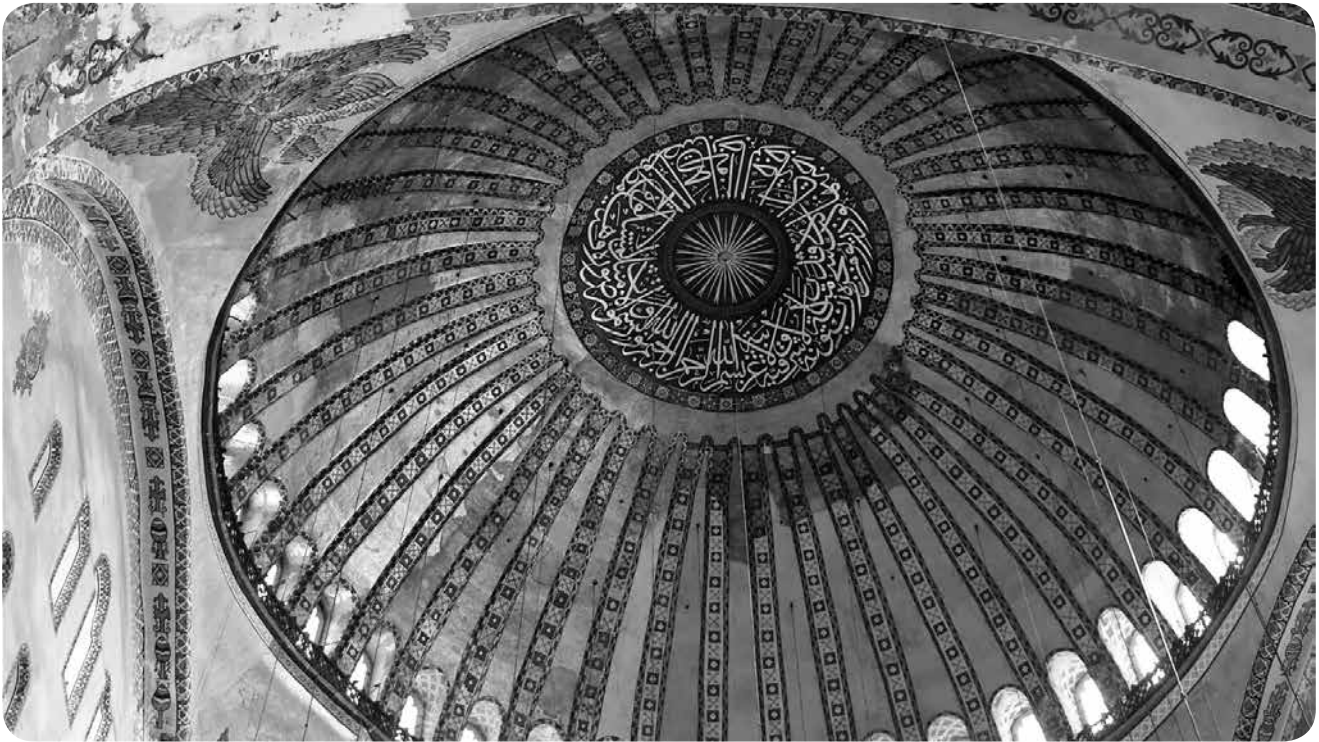
Uiteindelijk is het geloof nauwelijks iets meer dan een stelsel van geboden, verboden en rituelen, zoals het bidden voor het eten en het op zondag ter kerke gaan. Er wordt niet of nauwelijks nagedacht over de diepere betekenis van de geschriften. Men leeft naar de *letter* in plaats van naar de *geest* van de leer. Pas toen de Christelijke Kerken hun machtspositie waren kwijtgeraakt, ontstond er meer ruimte voor een individuele interpretatie van de leringen. We schetsen nu het beeld van de meerderheid van de Christenen, want gedurende de twintig eeuwen dat deze godsdienst bestaat, zijn er gelukkig ook altijd mensen geweest die de innerlijke kant – de religieuze kant – hebben geprobeerd te ontdekken en daarnaar te leven.

Esoterische Islam

Ook onder de Moslims zijn er altijd mensen geweest die, veel meer dan de Sharia, de uiterlijke regels, zochten naar de innerlijke kant van de Islam. In de rijke historie van de Islam duiken dan ook regelmatig mensen op die de innerlijke kant van de Islam opzoeken. We spreken dan over de Soefi’s en esoterische groepen, zoals die vooral in de Sji’a, een van de twee grote stromingen in de Islam, te vinden zijn.

De Sji’a kent een zeer rijke traditie waarin bij voortdurende werd gezocht de verborgen tekenen in de hemel en in de mens zelf te vinden. De grondlegger van al deze esoterische scholen was Ali ibn Taleb, de schoonzoon en neef van de Profeet Mohammed. Hij was een van de discipelen die op de veranda van de moskee te Medina onderricht kreeg. Deze mysticus was de leraar van de school te Medina. En hoewel na zijn dood het lijkt alsof deze school verdween, is het niet onwaarschijnlijk dat hij ondergronds en in een latere tijd weer opdook en zo de basis vormde voor allerlei esoterische scholen, zoals die van de Isma’ielieten of de Twaalvers.

Ondertussen is ook de leer van de Sji’ieten sterk gedegeneerd en doet die in dogmatiek en dwang vaak niet onder van die van veel Soennieten. Niettemin kan je in de werken van de verschillende stromingen van de Sji’a juwelen van esoterische wijsheid vinden.

De koepel van de Hagia Sophia (Aya Sophia) in Istanbul, met daarop de kalligrafie van het zogenoemde 'Licht-vers' uit de Koran.

Een andere kijk op de Islam

Helaas is de sleutel tot het begrip van veel godsdiensten verloren gegaan. De Islam verschilt daarin nauwelijks van andere godsdiensten. Die sleutel is Universele Wijsheid. Religie moet altijd voldoen aan deze drie criteria:

1. ze is per definitie universeel;
2. ze mag niet in strijd zijn met filosofie en wetenschap;
3. ze moet inspireren tot mededogen jegens al wat leeft.

Deze drie elementen zijn zeker te vinden in de Islam. Alleen moeten we dan door de uiterlijkheden heen kijken. Je moet achter de gewoontepatronen kijken die de Islam hebben doen krimpen tot een soms afgescheiden sekte. Dan herken je de diepere waarheden achter de Koran, de hadieth, en de geschriften van de mystieke tak van de Islam.

Het is om die reden dat Stichting I.S.I.S. heeft besloten tot een tweede druk van het boek *Een andere kijk op de Islam*. Het boek is herzien en behoorlijk uitgebreid. We gaan nog dieper in op de eenheid van Allah, waarbij we duidelijk de neoplatonische invloed op de islamitische filosofen laten zien. Gezien de trieste oorlog tussen de Sji'ieten en de Soennieten hebben we gemeend ook over deze twee groepen wat meer te moeten vertellen. Ook aan de innerlijke betekenis van de Haddj, de pelgrimstocht naar Mekka, hebben we aandacht besteed. Verder zijn

vele gedachten die al in de eerste druk stonden wat aangescherpt en verhelderd, zoals bijvoorbeeld het beeld van reïncarnatie dat bij de Isma'elieten te vinden is.

We hopen met deze tweede druk opnieuw een bijdrage te leveren de Islam weer zijn universele status terug te geven, want als je de Bron van deze godsdienst weet te vinden, zie je het schitterende Licht van Wijsheid en Mededogen, dat Moslim en niet-Moslim kan inspireren tot 'overgave aan Allah': te leven van en voor de totaliteit van het Leven.

Referentie

1. De spreuk luidt: "Kennis is de edelste van alle persoonlijke kwaliteiten, en liefde is de hoogste van alle bronnen." De schaal is in het bezit van de Harvard Art Museums, Cambridge, Massachusetts. Zie: www.harvardartmuseums.org/art/165532
-

Ahimsa, de kunst van geweldloosheid

De Amerikaanse president Obama hield begin maart een indrukwekkende rede in Selma, Alabama, ter herdenking van ‘Bloody Sunday’, vijftig jaar geleden. In 1965 werd de zwarte bevolking in Selma systematisch vernederd en hardhandig gediscrimineerd. Het blanke bestuur had lak aan hun kiesrecht. Nadat een geweldloze protestmars gewelddadig werd neergeslagen, volgde een nieuwe mars onder leiding van Martin Luther King en uiteindelijk een omwenteling. “De mars is nog niet ten einde”, waarschuwde Obama echter.

Hoe leren we de schoonheid van *ahimsa* inzien, de kunst van geweldloosheid? Wanneer herkennen we de waarheid van ‘er is geen weg naar vrede, vrede is de weg’? Het duurt niet lang, belofde King een halve eeuw geleden. Wellicht was dat optimistisch, maar met een mededogende instelling, een heldere visie op het leven en veel doorzettingsvermogen kunnen weinigen bergen verzetten voor velen.

Kerngedachten:

» Een levensfilosofie die uitgaat van eenheid, biedt een kolossaal motief om te werken aan een vredesspiraal.

» Een zeer sterk middel om vrede te beoefenen is de dialoog. Niemand is volmaakt, wij zijn dat ook niet. Spreek met degene die je (nog) niet liefhebt, ga mededogend om met de onvolmaaktheid van de ander.

» Ahimsa is een *actieve* levenshouding. *Passief* verzet tegen misstanden is een geweldloze manier om *actie* te voeren.

Waarom gebruiken mensen geweld tegen hun medemensen? Het is de gerichtheid op onszelf, individueel of als groep, en de angst om kwijt te raken wat we hebben. Alles wat we voor onszelf begeren – en anderen onthouden – en alles waarin we ons bedreigd voelen, is terug te voeren op deze twee aspecten. We leven het leven in een wij-versus-zij-modus: de illusie van afgescheidenheid. Zelfzucht en angst creëren disharmonie, maar als dat tot geweld leidt ontbreekt het vermogen om dat te herstellen. Of misschien zelfs de wil om naar vreedzame mogelijkheden daartoe te zoeken.

De treurige reeks gewelddadigheden in de wereld van vandaag onderstreept dat veel mensen geen andere

weg zien dan die van de gewapende strijd. We zullen in *Lucifer* niet afdalen om de andere weg zichtbaar te maken. “Geweld leidt tot meer geweld – slechts door vredelievende middelen krijg je vrede”, zo schreef Barend Voorham in het laatste decembernummer naar aanleiding van het geweld van Islamitische Staat (IS).⁽¹⁾ In dat artikel kwam ook het begrip *ahimsa* naar voren: volledige geweldloosheid, ofwel een toestand waarin geen geweld – noch in gedachten noch in handelingen – bestaat. Uitsluiten van de optie om geweld te gebruiken is voor velen een brug te ver. Als je wordt aangevallen, heb je toch het recht om je te verdedigen? Als je met geweld onrecht wordt aangedaan, mag je je daar toch tegen

verweren? Ja. Maar hier komt de vraag naar voren of we niet alleen het vermogen, maar ook de wil hebben om dan naar een geweldloze oplossing te zoeken.

De wetmatigheid van oorzaak en gevolg waarmee geweld tot meer geweld leidt, vinden we terug in het begrip ‘geweldsspiraal’. Veel mensen herkennen dit mechanisme wel, en vinden het vreselijk, maar zien geen oplossingen. Om te komen tot een vredesspiraal moet er een tegengesteld proces plaatsvinden. Hoe doe je dat en vanuit welke visie wil je dat doen?

De dialoog

De Theosofia onderwijst de essentiële eenheid van al het leven, de spirituele Eenheid die ons in het diepste van ons zijn met elkaar verbindt. Wij en zij, maar ook ogenschijnlijk tegengestelde belangen, het zijn uiteindelijk illusies. Illusies waar we in dit leven heel reëel mee te maken hebben, maar desalniettemin in wezen illusies. Een levensfilosofie die uitgaat van die eenheid, biedt een kolossaal motief om te werken aan een vredesspiraal. “*Liefde is het cement van het heelal*”, zo formuleerde Gottfried de Purucker het.

Een zeer sterk middel om vrede te beoefenen is de dialoog. Niemand is volmaakt, wij zijn dat ook niet. Spreek met degene die je (nog) niet liefhebt, ga mededogend om met de onvolmaaktheid van de ander. Dat hoeft zeker niet op een sentimentele manier. We kunnen openstaan voor elkaars denkbeelden en samen zoeken naar wat ons bindt, maar we moeten nooit meegaan in de dwalingen van anderen.

De wijsheid om met een positieve instelling met elkaar in gesprek te gaan, is natuurlijk niet voorbehouden aan bestudeerders van de Theosofia. Dit geldt zeker ook voor ahimsa, het beoefenen van een volkomen geweldloze levenshouding. Overigens, het ontbreken van geweld betekent hierbij geenszins passiviteit. Ahimsa is een *actieve* levenshouding. *Passief* verzet tegen misstanden is een geweldloze manier om *actie* te voeren. Aan de hand van enkele bekende voorbeelden uit de afgelopen honderd jaar kunnen we zien vanuit welke inzichten en achtergronden grote mensen ahimsa beoefenen.

Gandhi en Tolstoj

Mohandas K. Gandhi werd als Mahatma Gandhi bekend door zijn geweldloze strijd voor een onafhankelijk India en introduceerde zo ahimsa en *satyagraha* (vasthouden aan waarheid) als begrippen voor geweldloos actievoeren in het Westen. In 1910 – Gandhi was toen 41 jaar – had de aankomende Mahatma een korte briefwisseling met Leo

Tolstoj. Graaf Tolstoj, bekend van onder meer *Oorlog en vrede*, predikte vanuit zijn visie op het Christendom een vreedzame weigering om ‘zondige’ overheden te dienen of te gehoorzamen. In zijn laatste brief aan Gandhi, vlak voor zijn dood, schrijft Tolstoj:

... wat mijns inziens van groot belang is – namelijk, datgene wat passief verzet wordt genoemd, maar wat in werkelijkheid niets anders is dan de leer der liefde, onbezoedeld door onjuiste interpretaties.⁽²⁾

Later zou Gandhi het zo formuleren:

Het is geen geweldloosheid als we slechts van diegenen houden die van ons houden. Het is alleen dan geweldloosheid wanneer we hen die ons haten beminnen. Ik weet hoe moeilijk het is de grote wet der liefde te volgen (...).⁽³⁾

Gandhi paste de gedachten van Tolstoj over verzet tegen ‘zondige’ overheden in 1930 effectief toe, toen hij de Britse onderkoning Irwin op 2 maart uitvoerig berichtte hoezeer de belasting op zout – de Britten hadden een monopolie op zoutwinning – een vorm van uitbuiting was voor de arme Indiase bevolking. Hij nodigde Irwin eerbiedig uit het pad te effenen ‘voor de onmiddellijke opheffing van dit kwaad’, maar mocht die oproep niet aan zijn hart appelleren, dan zou Gandhi met burgerlijke ongehoorzaamheid de bepalingen van de zoutwet in de wind slaan.⁽⁴⁾

Wat volgde was de beroemd geworden zoutmars. Tussen 12 maart en 5 april liep Gandhi van zijn Sabarmati Ashram naar Dandi aan de kust, een afstand van 320 kilometer. Zijn gevolg groeide onderweg aan tot enige duizenden mensen. In elk dorp sprak Gandhi grote menigten toe. En op 6 april haalde hij een handjevol zout uit zee. Zijn burgerlijke ongehoorzaamheid als middel om te strijden voor gerechtigheid kreeg massaal gevolg en werd zo steeds meer een factor van betekenis in de strijd voor onafhankelijkheid.

De handeling van Gandhi was natuurlijk puur symbolisch; de weg naar onafhankelijkheid nog lang. Het proces verliep ook zeker niet geweldloos. Maar de zoutmars was een van de voorbeelden waarin Gandhi liet zien wat het betekent om zonder innerlijke vrees en twijfel geweldloos actie te ondernemen, uit liefde voor waarheid en gerechtigheid.

Martin Luther King

Selma, een klein plaatsje in de Amerikaanse staat Alabama, werd in 1965 het toneel van geweldloos protest, geleid door Martin Luther King. Het was al tien jaar nadat Rosa Parks in Montgomery weigerde om haar zitplaats

in een bus af te staan aan een blanke en achterin te gaan zitten, zoals de wet in Alabama dat toen voorschreef. De burgerrechtenbeweging in het zuiden van de Verenigde Staten ontwikkelde zich verder; er was aanleiding genoeg. Het kiesrecht voor de zwarte bevolking bestond door rassendiscriminatie alleen op papier en de gewelddadige blanke sheriff van Selma kleinerde en provoceerde zijn gekleurde medemensen waar hij maar kon. Dominee King, voorman van de *Southern Christian Leadership Conference* en actievoerders van de *Student Nonviolent Coordinating Committee* besloten dat Selma de plaats was om gewelddoos actie voor het kiesrecht te voeren.

Kort daarna werd een jonge zwarte medestander vermoord. King predikte bij zijn begrafenis ahimsa in de *Brown Chapel* van Selma: “We mogen niet verbitterd worden en ideeën gaan koesteren over terugslaan met geweld.”⁽⁵⁾ Het incident werd aanleiding om het protest vorm te geven met een mars naar Montgomery. Op 7 maart vertrok een relatief kleine groep vreedzame betogers en liep in doodse stilte de Edmund Pettus Bridge in Selma op. Daar werden zij tot stoppen gemaand en binnen twee minuten door een politiemacht afgeranseld. Er vielen tientallen gewonden. Reacties lieten niet lang op zich wachten. De beelden van de genadeloze charges waren in heel Amerika groot nieuws. President Johnson, eerder ontoegeeflijk in zijn gesprekken met Martin Luther King, hield een week later een indringend pleidooi voor de burgerrechten en kwam binnen vijf maanden met een nieuwe kieswet die de rechten van de gekleurde bevolking waarborgde.

King leidde op 21 maart een vreedzame mars van tachtig kilometer naar Montgomery waaraan 30.000 mensen deelnamen. In Montgomery zegt King dat het doel niet was om de blanke man te verslaan of te vernederen, maar om “zijn vriendschap en begrip te winnen” en een maatschappij te bereiken “die met haar geweten kan leven”.

Ik weet dat u zich vandaag afvraagt: “Hoe lang zal het nog duren?” En ik zeg deze middag tot u dat, hoe moeilijk het moment ook is, hoe frustrerend ook het uur, het niet lang zal duren voordat de waarheid die is terneergedrukt weer zal opstaan.

Hoe lang? Niet lang, want geen leugen kan eeuwig bestaan.

Hoe lang? Niet lang, want u zult oogsten wat u zaait.

Hoe lang? Niet lang, want de boog van het morele universum is lang, maar uiteindelijk buigt hij toch in de richting van gerechtigheid.⁽⁶⁾

De recente speelfilm *Selma*, over de gebeurtenissen van toen, laat goed zien hoe King worstelt met de verantwoor-

delijkheid om anderen op te roepen tot gewelddoos verzet. Hij voelde bijna letterlijk de pijn van de wapenstok die hen trof. En ondanks het succes dat volgde, was net als bij Gandhi het doel nog niet bereikt. Rassendiscriminatie is tot op de dag van vandaag actueel in de Verenigde Staten, met als laatste trieste voorbeeld de gebeurtenissen in Ferguson, Missouri. Maar Martin Luther King liet zien wat je met een vreedzaam protest kan bereiken. En hij legt in bovenstaand citaat ook uit waarom hij uiteindelijk optimistisch was.

Katherine Tingley

Wat is nu de onderbouwing om gewelddoosheid te denken, te zijn? Om het zo te leven dat we werkelijk kunnen spreken van ahimsa als de edele kunst van gewelddoosheid? Hoe kunnen we niet alleen gewelddoos zijn en gewelddoosheid prediken, maar ook laten zien dat dit in overeenstemming is met de natuur? De liefde – het mededogen – voor de mensheid als geheel ervaren Gandhi en King vanuit hun religie. Een universele liefde die volgens de Theosofia voortvloeit uit het herkennen en ervaren van de essentiële eenheid van al het leven. Het besef van *wij*, zonder het bestaan van *zij*, zonder afgescheidenheid.

In een vredesspiraal wordt het karmische proces van oorzaak en gevolg ondersteund door de natuur zelf. Karma is de wetmatigheid die evenwicht – harmonie – herstelt. Geweld roept geweld op — maar is nooit duurzaam omdat het altijd disharmonie blijft geven. Gewelddoosheid roept vrede op — en als die oproep wordt beantwoord, geeft dat harmonie. Die harmonie moeten we cultiveren in ons denken. Karma houdt ook in dat de karakteristieken van oorzaken altijd terugkomen in de karakteristieken van de gevolgen. Daarom moeten we in ons denken nooit kwaad met kwaad bestrijden. En daarom bereiken we duurzame harmonie alleen door daden en gedachten die ten goede komen aan de totaliteit.

In 1926 verscheen *The Gods Await* van Katherine Tingley, de derde Leider van The Theosophical Society. In dit meesterwerk uit de theosofische literatuur legt zij klip en klaar uit waarom gewelddoosheid en mededogen direct voortvloeien uit de essentiële eenheid van al het bestaande — en geweld de nagel aan onze eigen doods-kist is. Gelukkig kunnen we het nu online in de originele versie lezen.⁽⁷⁾ Tingley schrijft in *The Gods Await* onder meer over oorlog, vrede, vaderlandsliefde, misdaad en straf. Nadrukkelijk in relatie met de goddelijke kern in ieder van ons. En zij neemt totaal geen blad voor de mond. De volgende citaten geven een indruk:

De wereld van nu verlangt naar universele idealen. Als nooit tevoren moeten we begrijpen dat we niet alleen verantwoordelijk zijn voor onszelf, niet alleen voor ons eigen land, maar voor de hele mensenfamilie.

Er is maar één echt en rechtmatig slagveld: het Denken van de Mens, waar de dualiteit van onze natuur ons voortdurend in oorlog houdt: de enige rechtvaardige oorlog die er is — de oorlog van de God in ons tegen het lager zelf.

We zouden niet langer ernaar moeten streven, zoals we eeuwenlang hebben gedaan, ons tegen onze burens te bewapenen: onze enige zorg zou moeten zijn onze burens tegen ons eigen lagere zelf te beschermen.⁽⁸⁾

Tingley had als veertienjarige het geweld in de ogen leren kijken. Tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog verzorgde zij soldaten in een legerkamp bij haar in de buurt in Virginia. Het was in wezen het eerste geweldloze protest tegen geweld van de vrouw die het mededogen in haar verdere leven zo zeer belichaamde.

Dalai Lama

De voorbeelden van Gandhi, King en Tingley geven aan hoezeer geweldloosheid toe te passen is in verschillende geweldssituaties: bezetting en onderdrukking, discriminatie van minderheden en oorlog. In de kern verschillen die situaties natuurlijk niet echt. De Theosofia geeft ons inzicht in de universele wet van oorzaak en gevolg. Wat we zaaien, zullen we oogsten. Zo is het eigenlijk heel eenvoudig om in te zien dat geweld alleen tot geweld kan leiden. Maar als we weer eens het nieuws over een terroristische aanslag vernemen, weten we ons toch vaak geen raad. De Dalai Lama, geestelijk leider van de Tibetanen, leeft sinds 1959 in ballingschap in India nadat Tibet door China werd bezet. De buddhistische leider is zijn leven lang actief beoefenaar – en pleitbezorger – van een geweldloze houding en weet in zijn uitspraken vaak de eenvoud van de gedachte te vatten:

Sommigen van u zullen zeggen dat het zeer prijzenswaardig is dat de Dalai Lama een tegenstander is van geweld, maar dat zijn houding in de praktijk lastig vol te houden is. Het is eigenlijk veel naïefer te veronderstellen dat door de mens veroorzaakte problemen door middel van een gewapend conflict kunnen worden opgelost.⁽⁹⁾

Het eerdergenoemde *Lucifer*-artikel 'Geweld leidt tot meer geweld' gaf een praktisch voorbeeld van een gewelddadige keten van oorzaken en gevolgen. De afgelopen decennia ontbrandde er in het Midden-Oosten een kettingreactie

van haat en geweld, die zeker te herleiden viel tot hebzucht, angst en afgescheidenheid. De oorzaken waren uiteraard al eerder gelegd; de gevolgen zullen nog lang uitwerken. Eén van de pijnlijke *triggers* in deze geweldsspiraal was het gebrek aan educatie. "Velen hebben nooit geleerd zelfstandig te denken", constateerde Barend Voorham. Educatie is een stimulans om onze bovenpersoonlijke eigenschappen te ontwikkelen. Niet voor niets was het een speerpunt in het beleid van Katherine Tingley als theosofische leidsvrouw.

De strijders in het Midden-Oosten dragen het vuur van gewelddadigheid met temperament. Ze zijn boos en gefrustreerd bij gebrek aan de ervaring van een rechtvaardiger bestaan. De Dalai Lama erkent dit probleem, maar is als Buddhist ook heel praktisch:

Of we wel of niet in staat zijn wereldvrede te realiseren, we hebben geen andere keus dan naar dat doel toe te werken. Als onze geest overheerst wordt door boosheid, zullen we het beste deel van onze menselijke intelligentie – wijsheid, de mogelijkheid te beslissen tussen goed en kwaad – verliezen.⁽¹⁰⁾

Obama?

Onwetendheid, boosheid, haat, hebzucht, angst: we doen elkaar wat aan. Sommige 'jihadisten', al of niet gemanipuleerd door pseudo-religieuze denkbeelden, al of niet verblind door een onrecht wat ergens ter wereld plaatsvindt, vertalen hun verwarde gevoelens zelfs in een verheerlijking van de strijd. Hoe kunnen we als samenleving het tij doen keren?

Als er disharmonie is, moeten we de karakteristiek van de oorzaken daarvan veranderen. Beantwoord haat met liefde, geweld met geweldloosheid, leren de grote voorbeelden ons. Gelukkig zijn er veel meer wijze mensen dan we hier hebben genoemd, maar inspireren zij ook de miljarden wereldburgers en hun leiders? Hoe wijs zijn sommige leiders? Inspireert Obama ons bijvoorbeeld tot geweldloosheid?

Barack Obama is zo'n typische leider die met zijn uitspraken soms hoop biedt op betere tijden, maar ook gevangen is in het karmische web waarin het gebruik van wapens legitiem heet. Dat is ook te begrijpen in het licht van de bekende stelling dat elk volk de leider krijgt die het verdient. Het Amerikaanse volk is verdeeld, maar neigt voor een belangrijk deel niet naar geweldloosheid. Veel Amerikanen hechten bijvoorbeeld aan hun recht een wapen te dragen. En de verheerlijking van geweld in Hollywood is een karakteristiek die we ook in Nederland dagelijks op

televisie kunnen zien.

Obama was in de aanloop van zijn verkiezing tot president van de Verenigde Staten ook in Selma, omdat hij zich als zwarte presidentskandidaat uiteraard bewust was van de historische betekenis van de plaats. Tijdens de herdenking afgelopen maart stond hij weer op de Edmund Pettus Bridge en roemde de dapperen van toen. Obama ging zelfs zo ver om toe te geven dat geweldloosheid effectief kan zijn:

De Amerikanen die deze brug overstaken, maakten fysiek geen indruk. Maar zij gaven moed aan miljoenen. Zij oefenden geen gekozen ambt uit. Maar zij leidden een natie. (...) Wat zij hier deden zal door de eeuwen weerklinken. Niet omdat de verandering die zij bewerkstelligden was voorbeschikt, niet omdat hun overwinning compleet was, maar omdat zij bewezen dat geweldloze verandering mogelijk is en dat liefde en hoop haat kunnen verslaan.⁽¹¹⁾

Obama hield een hem kenmerkende inspirerende toespraak. Als je naar hem luistert, krijg je zin om de schouders eronder te zetten, om je best te doen. In zo'n toespraak biedt hij hoop op een betere toekomst. Obama is ook de eerste om te waarschuwen dat je niet achterover moet leunen, de eerste om te erkennen dat er nog steeds misstanden zijn die moeten worden aangepakt. "We weten dat de mars nog niet voorbij is." En: "We moeten met z'n allen, zoals ook zij deden, erkennen dat verandering van onze eigen handelingen afhangt, van onze houding en de dingen die we onze kinderen leren."

Obama is een sociaal bewogen president te noemen. Maar ondanks zijn mooie woorden in Selma predikt hij bepaald geen geweldloosheid. Hij schuwt militair ingrijpen niet als hij meent dat het niet anders kan. Dat laatste is uiteraard heel subjectief.

Kan het anders?

Ahimsa, de edele kunst van geweldloosheid, is gebaseerd op de goddelijke essentie van de mens, van alles wat leeft. Leven na leven leren we onze onbegrensde spirituele mogelijkheden verder te ontwikkelen, te realiseren. *Ahimsa is de karakteristiek van die ontwikkeling.* Het pad van spirituele ontwikkeling gaat omhoog, niet omlaag. Het kan dus niet anders: er is geen weg naar vrede, vrede is de weg. Is er dan, als we naar de rauwe realiteit van deze tijd kijken, geen enkel begrip op te brengen voor de gedachte dat militair ingrijpen in sommige situaties wel moet? Uit humanitair oogpunt, omdat er anders nog veel meer leed volgt? Een ingrijpen dus 'omdat het niet anders kan'?

Misschien zijn er momenten dat we als groep, of als wereldgemeenschap, moeten erkennen dat we gefaald hebben om op tijd gewelddadigheden te voorkomen. Dat we niet genoeg aan visie en rechtvaardigheid hebben ontwikkeld. Dat we te weinig hebben gedaan aan educatie, zorg voor eerste levensbehoeften en, niet in de laatste plaats, aan het creëren van mogelijkheden voor mensen om zich te ontplooiën, om iets van die drang tot spirituele groei die we allemaal hebben, vorm te kunnen geven in hun leven. De geschiedenis van de mensheid kent veel geweld. De karmische consequenties daarvan maken het moeilijk om tijdens een periode van veel geweld uitsluitend geweldloosheid in te zetten als antwoord. Maar als we de visie ontwikkelen dat ahimsa uiteindelijk de natuurlijke karakteristiek is voor de wereldgemeenschap van mensen, dan kunnen we daar altijd naartoe werken. Dus ook beslissingen tot militair ingrijpen 'omdat het niet anders kan' – of wellicht beter gezegd: omdat we geen andere uitweg zien, kunnen en moeten worden gecombineerd met initiatieven om te komen tot een dialoog en een actief programma om mensen die om welke reden dan ook de weg van de vrede kwijt zijn, te helpen deze terug te vinden.

Referenties

1. Barend Voorham, 'Geweld leidt tot meer geweld – Slechts door vredelievende middelen krijg je vrede'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 36, nummer 6, december 2014, blz. 100-106.
2. Louis Fisher, *Mahatma Gandhi*. Sirius en Siderius, Den Haag 1984, blz. 83.
3. Richard Attenborough, *Woorden van Gandhi*. Sirius en Siderius, Den Haag 1983, blz. 45.
4. Zie ref. 2, blz. 211.
5. David Remnick, *De Brug – Leven en opkomst van Barack Obama*. De Bezige Bij, Amsterdam 2010, blz. 17.
6. Zie ref. 5, blz. 21.
7. Katherine Tingley, *The Gods Await*. The Aryan Theosophical Press, Point Loma, Californië (Copyright, 1926, by Katherine Tingley), pdf-bestand te downloaden via www.stichtingisis.org.
8. Zie ref. 7, blz. 40, 50, 51.
9. De Dalai Lama, *Wijsheid voor een moderne wereld*. BZZTòH, Den Haag 1999, blz. 191.
10. De Dalai Lama, *Innerlijke vrede*. Karnak, Amsterdam 1985, blz. 18.
11. Speech van Barack Obama op 7 maart 2015 in Selma, Alabama. Zie: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/03/07/remarks-president-50th-anniversary-selma-montgomery-marches>

Is er absolute vrijheid van meningsuiting?

Na de aanslagen in Parijs en Kopenhagen laaide de discussie op of er een absolute vrijheid van meningsuiting moet zijn. Mag iedereen zeggen en schrijven – en ook tekenen – wat hij wil, zonder daarbij rekening te houden met de gevoelens van anderen? De discussie wordt vaak op emotionele basis gevoerd. Dit artikel probeert een wat fundamentele antwoord te vinden.

Wat is eigenlijk een mening? Het is een gedachte. Maar het is een bepaald type gedachte, namelijk een die voortkomt uit de persoonlijkheid. Een mening is een subjectieve, illusoire en veranderende opinie over een bepaalde gebeurtenis. Meningen veranderen voortdurend.

Dat is ook niet zo vreemd, omdat de menselijke persoonlijkheid, die deze gedachte denkt, een tijdelijk, uiterlijk instrument is waarvan de ware Mens zich bedient om zich te kunnen uiten. Persoonlijkheid is afgeleid van het Latijnse *persona*, dat letterlijk ‘doorklinken’ betekent en daardoor ook gebruikt wordt in de betekenis van ‘masker’. Achter een masker immers klinkt de stem van de ware mens.

Een mening is echter nooit vrijblijvend. Zoals elke gedachte leidt ook een mening tot een handeling, want aan elke handeling ligt een gedachte ten grondslag. Daarom kun je een

mening ook wel een embryonale handeling noemen: ze drijft ons vroeg of laat tot een bepaalde daad.

Bestaat absolute vrijheid?

Is er een absolute, onbeperkte vrijheid van handeling? Natuurlijk niet. Elke samenleving heeft haar gewoontepatronen, die hun weerslag vinden in wetten. In het wetboek van strafrecht staat uitvoerig beschreven welke handelingen niet toegestaan zijn. Je mag niet stelen, geen geweld plegen, niet door het rode licht rijden, enzovoort. Er is waarschijnlijk geen redelijk mens die hiertegen bezwaar maakt. Als er absolute vrijheid was, kon geen enkele gemeenschap bestaan, omdat zelfs als twee mensen samenleven, je al rekening met elkaar dient te houden. Niemand is dan ook absoluut vrij. Zelfs als je je niet aan de wetten van een land houdt, zijn er ook nog de natuurwetten die je vrijheid beperken. Wie kan bijvoorbeeld de wet

Kerngedachten:

- » Een mening is een subjectieve, illusoire en veranderende opinie over een bepaalde gebeurtenis.
- » Een mening is nooit vrijblijvend.
- » Als er absolute vrijheid was, kon geen enkele gemeenschap bestaan.
- » Karmisch gezien is iedereen verantwoordelijk voor zijn gedachten.

van de zwaartekracht omzeilen en op eigen kracht door de lucht vliegen?

Nu gaat de vergelijking natuurlijk niet helemaal op: het omzeilen van zwaartekracht is (nog) niet mogelijk voor ons, maar het uiten van een bepaalde mening wel. Maar zouden we bij het uiten van onze mening niet rekening moeten houden met een menselijke ‘natuurwet’? Als je door je mening bepaalde mensen uitsluit door hen bewust te kwetsen of te beledigen, komt het geheel, waartoe zowel degene die de mening uitte, als degene die erdoor gekwetst wordt, in een disharmonieuze toestand te verkeren.

Het uiten van gedachten leidt tot gevolgen

Nu kun je zeggen dat het uiten van een gedachte (een mening) toch iets anders is dan het verrichten van een handeling. Wellicht dat dit voor de wet zo is, vanuit theosofisch perspectief verschilt het uiten van een gedachte, ja, zelfs het denken van een gedachte, slechts gradueel van het verrichten van een handeling.

Gedachten zijn niet tolvrij. Ze zijn reële, bestaande, levende energieën. Het denken en uiten van een gedachte is het geven van een impuls aan een bepaalde karakteristieke energie, zodat die door andere denkers kan worden opgevangen. Daarom beïnvloeden we elkaar. Daarom is het uiten van een gedachte niet vrijblijvend.

Karmisch gezien is iedereen verantwoordelijk voor zijn gedachten. Ofwel, de gevolgen die eruit voortkomen, zullen terugkeren bij degene die de gedachte heeft gedacht. Dus ook als je op Twitter een tweet plaatst, of anoniem op een blog je mening ventileert, dan blijf je verantwoordelijk voor wat die gedachte teweegbrengt. Ja, zelfs als je ze alleen maar denkt, blijf je er verantwoordelijk voor.

Bovendien is het zo dat degene die de gedachte initieert niet dezelfde hoeft te zijn die deze omzet in een daad. De bedenker van een misdaad is op zijn minst even schuldig als degene die de misdaad pleegt.

Daarom kan je vanuit de kennis van de Theosofia de vraag stellen of je absolute vrijheid van meningsuiting wel moet propageren. Als je moedwillig iemands diepste overtuiging bespot, een bevolkingsgroep beledigt of anderszins mensen in hun gevoelens kwetst, dan is dat wellicht volgens de wet toegestaan, maar theosofisch gezien overtreed je dan de ethische wet, omdat je indruist tegen het idee van broederschap en samenwerking. Daar vloeit altijd disharmonie uit voort. En hoewel we het volstrekt oneens zijn met die mensen die – al dan niet met geweld – die harmonie willen herstellen door vijandig te staan tegenover hen die dergelijke beledigende menin-

gen te berde brengen, gaat het herstel van de harmonie veelal gepaard met een zekere mate van ellende. Want de gevolgen van een daad – dus ook van het uiten van een mening – zullen altijd van eenzelfde karakteristiek zijn als die mening zelf.

Tegelijk is, theosofisch gezien, de vrijheid van denken en spreken een zeer groot goed, en daarmee bedoelen we een open, onbevooroordeelde uitwisseling en kritisch onderzoek, op basis van gelijkwaardigheid. Daardoor krijgt iedereen die eraan meedoet de kans zijn begrip van waarheid uit te breiden. Dit is van niet te onderschatten belang, omdat alleen in een dergelijke sfeer de hogere natuur van elk mens zich kan uiten en onze samenleving zichzelf kan hervormen, oude vooroordelen kan afdanken en rechtvaardigheid kan brengen waar nu onrechtvaardigheid heerst.

Het uiten van bovenpersoonlijke gedachten

Iets van de ethische waarheid dat je anderen niet met opzet mag beledigen en dat er dus een beperking is in de vrijheid van meningsuiting, is terug te vinden in de wetgeving. Want ook volgens de wet mag je niet beledigen en mag je niet aanzetten tot haat. Dit is de weerslag van een werkelijk ethisch besef, dat onzelfbewust in de bevolking aanwezig moet zijn. Daarom zou je in ieder geval nooit gedachten moeten denken die schade (kunnen) berokkenen aan één of meer mensen. De vrijheid van de een mag nooit ten koste gaan van de vrijheid van de ander. Anderzijds moeten we er ook terdege van bewust zijn dat alleen de persoonlijke mens gekwetst of beledigd kan worden. De bovenpersoonlijke mens staat ver boven allerlei voorbijgaande meningen. Die raken hem niet. Natuurlijk is dit geen vrijbrief voor het beledigen van anderen. Kortom, bovenpersoonlijk denken en handelen is de oplossing voor alle disharmonie in de samenleving. Als je een harmonieuze samenleving wilt, waarin iedereen zijn eigen talenten kan inbrengen ten behoeve van het geheel, zou je daarom in feite alleen maar bovenpersoonlijke gedachten moeten denken, die het welzijn van de gehele mensheid bevorderen, want alleen die gedachten veroorzaken geen disharmonie.

Uw Vragen

Vragen over evolutie en reïncarnatie

Als reïncarnatie bestaat, wat ik zeker geloof, dan vraag ik me af waar al die nieuwe zielen vandaan komen. Er zijn nu ruim zeven miljard mensen. Volgens de statistieken komen er elk jaar tachtig miljoen bij. Waar komen die vandaan? Hoe kan het dat de wereldbevolking zo explosief groeit?

Stel dat de wereldbevolking gaat slinken, wat gebeurt er dan met de zielen die geen 'moeder' meer vinden?

Antwoord

Dit is een vraag die vaak gesteld wordt. En terecht! Want een leer moet antwoord geven op alle vragen.

Toch is het antwoord niet zo moeilijk te vinden. Het enige wat je moet beseffen is dat de periode van de 'dood' vele malen groter is dan de periode van het 'leven'. Terwijl ons uiterlijke leven niet langer kan duren dan circa honderd jaar, is de periode tussen deze en de volgende incarnatie vaak meerdere

duizenden jaren lang (uitzonderingen daargelaten). Er horen bij onze planeet Aarde dus veel meer mensen dan nu gemanifesteerd zijn.

Volgens de Theosofia groeit en krimpt de wereldbevolking cyclisch: perioden met veel en weinig mensen wisselen elkaar af. De vergelijking die in dit verband altijd gemaakt wordt, is de volgende. Vergelijk de totale mensheid met de inwoners van een grote stad. Degenen die thans gemanifesteerd zijn, vergelijk je met de bezoekers van een theater. Als er een interessant stuk gespeeld wordt, zullen er meer toeschouwers zijn dan wanneer er een saai stuk ten tonele wordt gevoerd, of een stuk dat een selectieve groep boeit.

Klaarblijkelijk zitten we nu in een fase die voor velen nogal boeiend is, althans vergeleken met die van de vorige eeuwen, gezien de toename van de mensheid. Maar onze statistische gegevens geven ons geen enkele informatie of er in het verdere verleden kleine of grote aantallen mensen zijn geweest. We weten bijvoorbeeld niet hoeveel mensen

er tien of twintig of twintigduizend eeuwen geleden leefden in wat nu Amerika heet. Ons blikveld beperkt zich slechts tot hooguit zo'n dertig eeuwen en dan nog vooral in Europa en het Midden-Oosten. En zelfs daar weten we weinig van. Het bekende plaatje van de groei van de wereldbevolking, waarin de huidige piek als een unieke gebeurtenis wordt voorgesteld, is dus puur giswerk.

Verder moet je de mensheid – en trouwens ook de andere rijken der natuur, zoals de dieren, planten, mineralen, ja, ook de goden – niet geïsoleerd beschouwen van de levende planeet, precies zoals de cellen van ons lichaam niet op zichzelf bestaan maar onderdeel zijn van ons voertuig. Vanaf de eerste levensfase van de planeet waren wij menselijke zielen er al. Alleen, ons lichaam was in die begintijd veel etherischer dan ons huidige stoffelijke voertuig. De mens hier op aarde hoort dus bij deze planeet. Het kan nooit zo zijn dat er op de aarde geen plek of voedsel voor mensen is. Er is voor ieder 'plaats in de herberg', maar er is geen ruimte voor zelfzucht. Dan ontstaan problemen.

Een laatste opmerking: in ons huidige evolutiestadium komen we op aarde dankzij de conceptie bij een man en vrouw. Dit is in het verleden echter niet altijd zo geweest.

(Lees daarvoor bijvoorbeeld *De Mens in de Evolutie* van G. de Purucker.) In de verre toekomst zal het ook niet meer zo zijn. Dan zijn er andere methoden om ons te manifesteren.

We worden altijd onszelf. We maken altijd onze omstandigheden. Als we hier op aarde zaden gezaaid hebben, zullen we ze hier oogsten.

Vraag

Wat leert de Theosofia over reïncarnatie van andere 'wezens' dan de mens? Hangt dit af van plaats in de rangorde van systematiek, waarin alle dieren zijn ingedeeld in ongewervelde en gewervelde dieren en aan het eind van het systeem volgens Linnaeus zijn ingedeeld in genus en soort. Waar hangt een mogelijk bestaan van incarnatie van af? Bewustzijn, aangeleerd respectievelijk overgeërfd gedrag of instinct?

Antwoord

De wet van de cycli is universeel. Elk wezen kent perioden van activiteit die afgewisseld worden door perioden van rust. In de perioden van activiteit leer je, ontwikkel je je; in de rustperioden worden de geleerde lessen verwerkt. Na die rust keer je weer terug. Strikt genomen spreek je alleen bij wezens met een lichaam van vlees van 'reïncarnatie'. Dat woord immers betekent letterlijk 'wederveeswording'. Dus dieren en mensen reïncarneren. Bij alle andere wezens kun je beter het woord 'wederbelichaming' gebruiken. Maar het proces is hetzelfde. Je wordt altijd jezelf. Dat geldt voor

een mens, een tijger, een mug, een plant, een planeet, een zon. Aan het eind van je leven sterf je. Het voertuig wordt afgeworpen. Het bewustzijn kent, al naargelang de specifieke omstandigheden van het bewustzijn, een lange of korte rusttijd, en vormt zich vervolgens een nieuw voertuig. Dat voertuig wordt samengesteld op basis van de ervaringen en geleerde lessen in het vorige leven.

Dus welk systeem je in de biologie ook hanteert, het bewustzijn van een mug, rat, olifant of huisstofmijt keert na de dood weer terug in het voertuig dat precies bij het ontwikkelde bewustzijn past.

Activiteiten Agenda

Lezingen in mei 2015

DEN HAAG

Oefeningen in de zoektocht naar Waarheid

Alle grote religies en filosofieën uit de oudheid hadden als centrale gedachte: alle dingen, in hun grenzenloze verscheidenheid, komen voort uit een achterliggende Eenheid. Voortgekomen uit het Grenzenloze draagt elk wezen dat Grenzenloze in zich, als zijn fundamentele kern. In deze serie van vier lezingen onderzoeken we stapsgewijs alle aanwijzingen die er voor dit uitgangspunt bestaan — hoewel onze zintuigen een heel ander verhaal lijken te vertellen.

Voorts gaan we na, waarom alle Leraren van de mensheid benadrukten dat de enige uitweg uit de vele problemen van de mensheid erin ligt dat we onze houding en visie steeds meer afstemmen op die achterliggende Eenheid. Praktisch betekent dat mededogend leven ten behoeve van al wat is, klein en groot, ver gevorderd of niet.

In de eerste lezing onderzoeken we, aan de hand van de Theosofia, de oorzaken van het lijden in de wereld: met

name die problemen 'die steeds lijken terug te komen'. In de tweede lezing gaan we in op het leven van prins Siddhârtha, omdat zijn zoektocht naar de Waarheid in feite ook de onze is. In de derde lezing onderzoeken we de latente, sluimerende mogelijkheden in de mens. De serie (en daarmee ons lezingenseizoen) wordt afgesloten door de lezing waarin we nagaan tot welke praktische hervormingen deze inspirerende gedachten zullen leiden.

29 april	De 4 eerste Waarheden op het Pad
06 mei	8 oefeningen van je onderscheidingsvermogen
13 mei	7 groeifasen naar Waarheid
20 mei	Waarheid en onwaarheid over Mededogen als levenshouding

Activiteiten Agenda: Vervolg →

Rāja-Yoga Opvoeding van het reïncarnerende kind

Symposium op zaterdag 30 en zondag 31 mei 2015

Problemen waarmee veel mensen worstelen, zijn vaak te herleiden tot het feit dat hen nooit werd geleerd de eigen natuur te leren kennen en er meester over te zijn. Ook wereldproblemen – het geweld, de oorlog en de armoede – zijn altijd terug te voeren naar een onbalans in het bewustzijn van mensen. Omdat er een visie ontbreekt op het leven en de dood, zoeken mensen nooit echt serieus naar oplossingen. Ze geloven dat de wereld is zoals hij is en toch nooit beter wordt. Een andere visie hebben ze nooit leren ontwikkelen.

Een juiste opvoeding kan mensen in staat stellen die visie te ontwikkelen. Het belang van opvoeding is daarom groot. Alleen wat is de juiste opvoeding? Op het I.S.I.S. Symposium wordt gedurende twee dagen gepoogd een antwoord op die vraag te vinden. Het uitgangspunt van die zoektocht is een eeuwenoud opvoedsysteem, Rāja-Yoga. Dat systeem is gebaseerd op het feit dat alle vermogens al in de mens zitten. Ze zijn alleen nog niet, of nog niet volledig, ontwikkeld – ‘uitgewikkeld’. Je moet kinderen dus nooit iets aanleren; je moet ze in staat stellen hun slapende vermogens te activeren.

Programma

Zaterdag 30 mei: 9:00 Zaal open, 10:00 Opening

WAT IS RĀJA-YOGA OPVOEDING

- Een nieuwe kijk op opvoeding: van “nature/nurture” naar reïncarnatie
- Hoe herken je de ontwikkelingsfasen in het reïncarnerende kind?

Workshop - Lunchpauze - Uitkomst workshop

DE WIJSHEID VAN HET JONGE KIND

- Waarom de eerste drie jaren zo belangrijk zijn in Rāja-Yoga opvoeding
- Hoe het jonge kind zijn wereld én zijn geweten ontdekt

Workshop - Dinerpauze - Uitkomst workshop

Avondprogramma: volgt binnenkort.

Zondag 31 mei: 9:00 Zaal open, 10:00 Opening

HET SCHOOLKIND

- Het zelfstandig denken ontwaakt weer
- Rāja Yoga: inspiratie voor *elk* onderwijs

Workshop - Lunchpauze - Uitkomst workshop

VAN ZELFSTANDIG DENKEN NAAR ZELFSTANDIG LEVEN

- Pubertijd: vrije wil en onbeholpen idealisme
- Volwassenheid: en nu *zelf* verder groeien

Praktische informatie:

- Locatie: International Institute of Social Studies Kortenaerkade 12, Den Haag
- De lezingen zijn in het Nederlands en worden in het Engels vertaald.
- Zaterdagavond zijn de lezingen in het Engels en worden dan in het Nederlands vertaald.
- De toegang is vrij.
- Zie voor meer informatie: <http://www.stichtingisis.org/symposium/>
- U kunt zich op deze website ook aanmelden.

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van
den Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactieadres: Joke de Jong-van Wijk,
Mosselkreekstraat 53,
4335 TG Middelburg,
Tel. 0118-436394
(b.g.g.: 070 - 346 15 45)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijzen:
Papieren abonnement
€ 25,00 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Digitaal abonnement
€ 15,00 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 2,50
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruyterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.stichtingisis.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
enige andere manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor
International Study-centre for
Independent Search for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen
en verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften,
en het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheidssubsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)